

SOHVI:n satoa

KOKEMUKSISTA
HYVINVOINTIA

Hyvinvoinnin alueellisen tiedontuotannon kehittäminen
» SOHVI-hanke 2012-2014

Julkaisusarja

Julkaisusarjan vastaava toimittaja

Toimittajat

Graafinen suunnittelu ja taitto

Valokuvat

B:31

Kari Tiainen

Niina Pennanen,
Kaisa Hiltunen,
Ari Tarkiainen

Salla Anttila

SOHVI -hanke

© Tekijät ja Karelia-ammattikorkeakoulu

Tämän teoksen osittainenkin kopiointi on tekijänoikeuslain mukaisesti kielletty ilman nimenomaista lupaa.

ISBN 978-952-275-148-5

ISSN-L 2323-6876

Julkaisumyynti

Karelia-ammattikorkeakoulu
julkaisut@karelia.fi
<http://www.tahtijulkaisut.net>

Joensuu 2014

Sisältö

Kokemuksista hyvinvointia - SOHVI 2012-2014	5	Kuka teki ja mitä ja missä ja milloin? - Kurkistus kulisseihin	29
1. LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINTI VANHEMPIEN KOKEMANA	6	1. MENETELMÄT JA KOKEMUS	30
2. MISTÄ RAKENTUU LASTEN KOKEMA HYVINVOINTI?	16	2. KOKEMUKSIA JA HYVINVOINTITIETOA ETSIMÄSSÄ	32
3. NUORTEN ÄÄNTÄ KUULEMASSA - KOKEMUSTIETOA HYVINVOINNISTA NUORTEN ARJESSA	20	3. HANKKEEN INTEGROINTI OPETUKSEEN	42
4. LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINTI AMMATTILAISTEN NÄKÖKULMASTA	24	4. VERKOSTOTYÖ JA OSAAMISEN INTEGROINTI SOHVISSA	46
		5. PÄÄTÖKSENTEKO JA KOKEMUSTIETO	49
		6. SANANEN HANKEHALLINNOSTA	50
		LIITTEET	52

Kokemuksista hyvinvointia - SOHVI 2012-2014

Hyvinvoinnin alueellisen tiedontuotannon kehittämisen SOHVI-hanke on 1.3.2012 – 31.12.2014 toteutettava kokemuksellisen hyvinvointitiedon tuottamiseen keskittynyt hanke [katso lisää: Sananen hankehallinnosta]. SOHVI-hankkeen tavoitteina oli kansalaisten hyvinvointia kuvaavan kokemustiedon tuottaminen sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisen tueksi, sektorirajat ylittävän yhteistyömallin kehittämiseen.

Käsitykset siitä, miten hyvinvointi käsitteenä pitäisi ymmärtää, ovat viime vuosina muuttuneet. Hyvinvointi halutaan nähdä laajana käsitteenä, jolla on yhteyksiä terveyteen, yhteisöllisyyteen, kulttuuriin ja liikuntaan eikä sitä tulisi nähdä pelkästään rahalla mitattavana asiana. Tutkimustiedon mukaan pelkkä raha ei tuo onnea – vakiintuneen sanonnan mukaisesti. Hyvinvointikeskustelussa on yhä tärkeämpää olla selvillä siitä, miten ihmiset kokevat hyvinvoinnin. Elämään tyytyväisyys, onnellisuus ja hyvä olo ovat monen tekijän summa.

Hankesuunnittelussa määrittelimme yhdessä Joensuun kaupungin kanssa kohderyhmäksemme lapset, nuoret ja lapsiperheet. Kunnan hyvinvointikertomuksen lukuihin ja tilastoihin perustuva tieto eli indikaattoritieto kertoo selvästi, että nämä ryhmät eivät voi hyvin. Nuorisotyöttömyys, lapsiperheiden köyhyys, yksinhuoltajuus sekä mielen-terveys- ja päihdeongelmat ovat alueemme huolenaiheita. Samankaltaiset aiheet nousivat esiin hankkeen loppuvaiheessa toisen kuntakumppanimme Liperin osalta.

Tarkoituksenamme on ollut kartoittaa lasten, nuorten ja lapsiperheiden kokemuksia elämäntilanteestaan ja hyvinvoinnistaan. Samalla olemme saaneet ainutlaatuisen mahdollisuuden tarkentaa ja syventää indikaattorien tuottamaa tietoa. Hyvinvointikokemuksen ja tiedontuottamisen näkökulmasta olennaista on ollut ratkaista a) keneltä ja mitä tietoa kerätään, b) miten tuo tieto kerätään ja kootaan, c) miten koottu tieto analysoidaan ja vedetään yhteen d) miten tieto esitetään ja levitetään päätöksenteon tueksi.

Tässä kirjasessa pyrimme kertomaan Sinulle noista neljästä teemasta lukijaystävällisesti. Haluamme nostaa joensuulaisten ja liperiläisten lasten, nuorten ja lapsiperheiden kokemukset ulottuville mahdollisimman aidossa muodossa.

Yhteisessä työssämme on ollut hanketyöntekijöiden lisäksi suuri joukko opiskelijoita ja opettajia, järjestöjä ja muita toimijoita, virkamiehiä ja ammattilaisia sekä tietysti kuntalaisia. Haluamme esittää lämpimät kiitokset kaikille mukana olleille!

Joensuussa 14.10.2014

Kaisa Hiltunen, projektipäällikkö
Niina Pennanen, projektikoordinaattori
Ari Tarkiainen, projektiasiantuntija

LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINTI vanhempien kokemana

Kaisa Hiltunen
Niina Pennanen

Perheissä hyvinvointiin liitetään perheensisäiset toimivat ihmissuhteet, toimiva työn- ja vastuunjako, perheenjäsenten fyysinen ja henkinen terveys ja toimintakyky ja riittävä toimeentulo. Myös kodin ulkopuoliset sosiaaliset verkostot ja niistä saatu tuki sekä mahdollisuus toteuttaa itseään liitetään hyvinvointiin, kuten myös mahdollisuus saada riittäviä palveluja. Hyvinvointi liitetään elämässä tavoiteltaviin asioihin kuten terveyskin. Perheissä tehdään tietoisia hyvinvointiin vaikuttavia valintoja, sitä pyritään edistämään perheen omien voimavarojen mukaan.

Tässä osiossa kuvatut vanhempien kokemukset perheen hyvinvoinnista perustuvat hankkeessa tehtyihin haastatteluihin ja kyselyyn. Perheen hyvinvoinnista haluttiin kysyä mahdollisimman monenlaisilta perheiltä, myös yksinhuoltajilta, vuorotyötä tekeviltä ja pienituloisilta perheiltä. Kokemustietoa hyvinvoinnista kertoi haastatteluisa yhteensä 60 henkilöä, joista 37 oli naisia ja 23 miehiä. Kyselyssä, johon vastattiin yksin tai yhdessä puolison kanssa, saatiin yhteensä 80 vastausta. Tässä osiossa on myös Miessakit ry:n koulutukseen osallistuneiden Karelian opiskelijoiden keräämiä tuloksia 33 miehen haastatteluisista. Liperin alueella kyselyt esikouluikäisten lasten perheille ovat vielä menossa tämän julkaisun kirjoittamisen aikana.

ARJEN KIIREET SYÖVÄT PERHEEN HYVINVOINTIA

Lapsiperheiden vanhemmat kokevat usein jatkuvaa ristiriitaa perheestä huolehtimisen, itsestä huolehtimisen ja kodin ulkopuolisten tekijöiden kuten työn tai opiskelun välillä. Ajankäyttö on haastavaa ja oma jaksaminen on kortilla. Vaikka perheen yhteinen kiireetön aika koetaan tärkeäksi, aikaa perheelle koetaan olevan liian vähän. Tästä koetaan huonoa omaa tuntoa.

Vanhempien epäsäännölliset työajat, työkiireet tai opiskelupaineet vähentävät perheen yhteistä aikaa, minkä koetaan vähentävän perheen hyvinvointia etenkin silloin, kun lapset ovat pieniä. Erityisesti vuorotyötä tekevien vanhempien perheissä kokemus yhteisen ajan puutteesta korostuu. Vuorotyöläisen epäsäännöllinen päivärytmi aiheuttaa väsymystä ja kireyttä, joka heijastuu koko perheeseen. Perheelliset opiskelijat kokevat stressiä ja psyykkistä väsymystä. Arjen kiireet vaikuttavat perheissä mm. yhteisiin ruokailuhetkiin, vaikka useissa perheissä perheen ruokailun koetaan olevan säännöllistä.

“Onhan se sellaista sumpailua välillä.”

Perheiden yhteinen ajanvietto on enimmäkseen tavallisia arkirutiineja, esimerkiksi ruuanlaittoa, iltatoimia ja seuraavaan päivän valmistautumista. Loma-ajat tuovat vaihtelua arkeen ja lisäävät perheen yhteistä aikaa.

Vanhemmat kaipaavat lisää omaa aikaa, eli aikaa itsensä huolehtimiseen. Mitä pienemmät lapset, sitä vaikeammaksi oman ajan järjestäminen koetaan. Omaksi ajaksi mielletään esimerkiksi lenkillä käynti, television katselu illalla, kun lapset ovat menneet nukkumaan ja omat harrastukset.

ISOVANHEMMAT ARJEN PELASTAJINA

Monissa perheissä kaivataan lastenhoitoapua. Sitä toivotaan sukulaisilta, esimerkiksi isovanhemmilta. Osa vanhemmista saa tällaista tilapäistä apua ja se koetaan erittäin merkittäväksi perheen arjen sujumisen ja hyvinvoinnin kannalta. Konkreettisen lastenhoitoavun lisäksi isovanhemmilta ja lähisukulaisilta saadaan myös emotionaalista tukea. Tilapäiseen hoidon tarpeeseen käytetään joissakin perheissä lapsiparkkeja. Ero- ja uusperheissä verkostot voivat joko supistua tai laajeta. Esimerkiksi ex-puolison

kautta lapsen elämään tulleet uudet ihmissuhteet ovat tärkeitä, ja niistä saa tarvittaessa myös lastenhoitoapua, silloin kun vanhempien välit ovat toimivat. Kaikilla perheillä ei ole lähellä isovanhempia tai sukulaisia, mikä koetaan useissa perheissä merkittäväksi puutteeksi.

Ns. oman ajan lisäksi lastenhoitoapua kaivataan leppäämiseen, nukkumiseen, parisuhteen hoitamiseen, opiskeluun, siivoamiseen ja asioiden hoitamiseen, esimerkiksi hammaslääkärillä käymiseen.

“Toivoin, että joku olisi tarjoutunut viemään vauvan vaunulenkille, että olisin saanut hetken nukkua.”

“Olisi ollut kiva saada lapselle hoitaja, jotta olisi saanut välillä hieman omaa aikaa..”

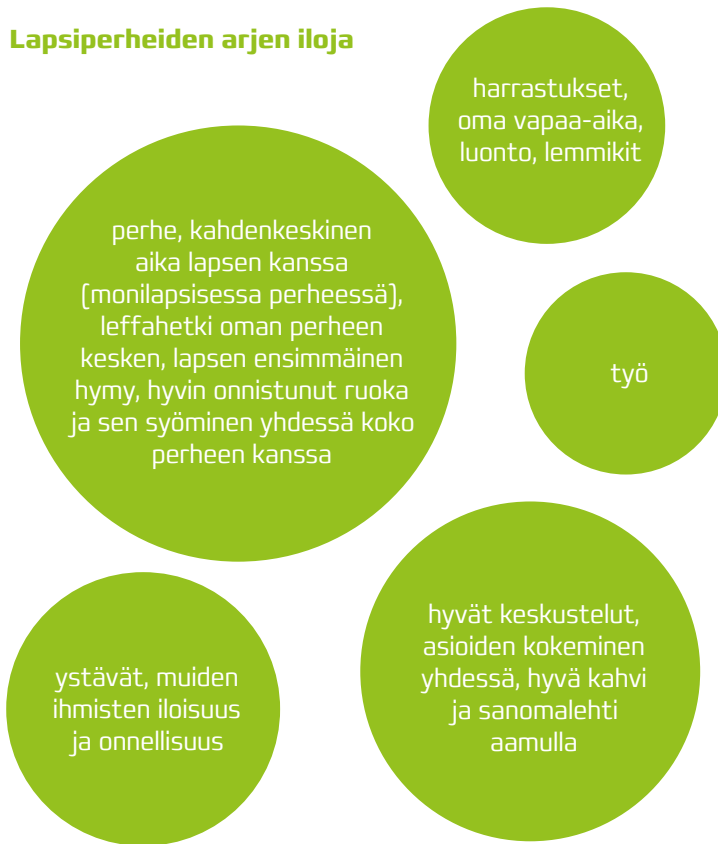
VUOROTYÖN AIHEUTTAMIA HAASTEITA PERHEILLE

- » perhe-elämän epäsäännöllisyys
- » perheen yhteisen ajan puute
- » väsymys kotona, väsyneisyys vaikuttaa terveiden elämäntapojen noudattamiseen, erityisesti ruuanlaitossa
- » väsymyksen aiheuttama kireys ja ärtyneisyys
- » epäsäännöllinen vuorokausirytmii vaikuttaa lasten päivärytmiin
- » ei tarpeeksi apua lastenhoitoon
- » ei vanhempien kahdenkeskistä aikaa riittävästi

KUINKA VUOROTYÖPERHEISSÄ SELVIYDYTÄÄN ARJESSA?

- » isovanhempien tarjoama lasten- ja kodinhoitoapu, ja kuljetusapu
- » arki ja perhe-elämä vaatii ajankäytön suunnittelua ja rutiineja
- » arjen vaihtelevuus myös virkistää vanhempaa
- » kotitöitä tekevät molemmat vanhemmat
- » vuorolisien ansiosta tuleva korkeampi palkka käytetään koko perhettä hyödyttävästi
- » työyhteisö tärkeä voimavara vuorotyötä tekeville vanhemmalle
- » omasta kunnosta ja hyvinvoinnista huolehtiminen liikunnan ja terveellisen ruoan avulla
- » mahdollisuus omaan hetkeen
- » arkivapaa

Lapsiperheiden arjen iloja

”Perhe on se mun mielestä se voima, millä tätä kaikkea kiirettä ja hulinaa jaksaa, tää on se turvapaikka.”

*”Hangen alla paine kasvaa
kestätkö sen mitä vaaditaan
Rakas, onneks sä oot siinä
silität mun hikistä päätä
joku taika sulla on sillä.”
Stella/Janne Sivonen: Häävalssi*

PARISUHTEESTA VOIMAA ARKEEN

Parisuhteen vakaus lisää lapsiperheissä koettua hyvinvointia. Vanhemmat toivovat yleisesti enemmän yhteistä, kahdenkeskistä aikaa parisuhteen hoitamiseen. Lapsen syntymä ja vanhemmuuteen kasvaminen koettelevat hyvinvointia parisuhteen muuttuessa. Varsinkin äidit kokevat, että oma väsyminen heikentää koko perheen hyvinvointia. Koetaan, että jos parisuhde on kunnossa, sen avulla pystyy kestävään paremmin arjen muita haasteita.

”Koska työ vie suurimman osan arjesta, on yhteistä aikaa löydettävä jostain.”

Perheissä on erilaisia työnjakoja kotitöiden suhteen. Monet äidit kokevat ottavansa enemmän vastuuta perheen hyvinvoinnista ja huolehtivan pääosin kotitöistä, minkä he kokevat stressaavana. Joissakin perheissä ansiotyössä käyvä mies ja perheen isä osallistuu lasten- ja kodinhoitoon, esimerkiksi leipomalla, laittamalla ruokaa ja pesemällä pyykkiä. Naiset ja perheiden äidit tekevät myös piha- ja remonttistöitä. Toisaalta perheissä voi olla myös perinteisempää jaottelua ns. naisten ja miesten töihin. Ensimmäisiin kuuluu mm. siivous ja jälkimmäisiin remontointi. Tällainen malli on opittu lapsuudenkodista. Vuorotyötä tekevien vanhempien perheissä työnjaon merkitys korostuu tavallista enemmän ja kotitöitä tekevät molemmat vanhemmat. Vuorotyötä tekeväälle puolisolalle halutaan antaa myös omaa aikaa ja aikaa riittävään lepoon.

MIKÄ MIES PERHEESSÄ?

Miehet kokevat olevansa perheessä melko perinteisesti hyvän isän ja elättäjän roolissa. Miehet kokevat, että he kantavat taloudellista vastuuta perheestä ja tuovat leivän pöytään. Useat miehet kokevat olevansa perheessä myös tuki ja turva, hyvä puoliso ja isä. Pieni osa miehistä kertoo rooliinsa kuuluvan kodin miehisten töiden tekemisen. Osa miehistä kokee olevansa perheessä tasavertaisia puolisonsa kanssa.

”Oma roolini perheessä on lapsista ja vaimosta välittävä ja läsnä oleva isä ja aviomies.”

Perhe puolestaan vastavuoroisesti merkitsee miehille paljon, on tärkeä osa elämää ja tärkeää hyvinvoinnin kannalta. Miehet kokevat, että perheen ja puolison hyvinvointi vaikuttavat myös omaan hyvinvointiin. Koetaan, että perheessä on tärkeää yhteisen arjen jakaminen perheenjäsenten kanssa. Perheestä myös miehet saavat tukea ja turvaa. Perhe rytmittää miehen arkea, tuo vastuuta ja tasapainottaa miehen elämää.

”Kun tiedän perheeni voivan hyvin, minäkin voin hyvin.”

”Perhe ja läheiset on pohja elämälle yleensä. Ilman heitä elämä olisi tolkutonta ja olisin rappiolla.”

KUN ON VASTUUSSA ASIOISTA YKSIIN...

Yksinhuoltajien perheissä lähiverkostolla on suuri merkitys arjen sujumisen kannalta. Yksinhuoltajaäidin kokemuksen mukaan perheen hyvinvointia parantaa, jos välit lapsen isään ovat kunnossa. Jos yhteys isään on katkennut, vastuu lapsesta on kokonaan yksin äidillä. Tässä tilanteessa erityisesti kaivataan muita aikuisia tukemaan perhettä. Yksinhuoltajat kokevat työn tärkeäksi osaksi hyvinvointia sekä taloudellisessa että sosiaalisessa mielessä. Työpäikan ihmissuhteet ja se että pääsee juttelemaan muiden

aikuisten kanssa koetaan merkityksellisiksi hyvinvointia tuoviksi asioiksi. Hyvin toimivan päivähoiton ja siellä toistuvan säännöllisen päivärytmin koetaan myös tukevan yksinhuoltajaperheen arkea. Yksinhuoltajaperheissä epätyypillinen työaika on haasteellinen lapsenhoidon kannalta. Lapsen hoito joudutaan tuolloin järjestelemään sukulaisten ja tuttavienkin avulla. Esimerkiksi äkilliset työvuorovaihdokset koetaan erityisen haasteellisiksi.

”... oisko siinä jotain ideaa, että perustettais tänne Joensuuhun jonkunlainen yksinhuoltajaäitien joku piiri, tavallaan. Että voitais auttaa toisia lasten hoidossa ja vois niinku just keskustella siitä äitiydestä yksinhuoltajan näkökulmasta, koska se on kuitenkin erilainen kun perheellisen. Kun siinä on kaikki ne illat aina yksin ja kaiken tekee aina yksin ja on vastuussa asioista yksin, eikä saa hellyyttä eikä keskustelukumppania silleen, että se on se meidän lapsi, josta keskustellaan, kasvattamisesta ja kaikesta tälläisestä.”
joensuulainen yh-äiti

”Kyllä minä tiedän, kuinka kehomme kietoutuu. Kyllä minä muistan, kelle ihosi tuoksuu. Jos tulevatkin vuodet käsiimme vain rikkoutuu. En jaksaisi olla, anna mun olla ja unohtaa.”
Stella/Janne Sivonen: Piste

RAHAKO SE ON MIKÄ RATKAISEE? ONKO PAKKO PAINAA PITKÄÄ PÄIVÄÄ?

”Puolison kanssa on aateltu yleensä niin, että se perhe on niiku tavallaan yhteinen yritys että se kenellä on rahaa niin se sitte käyttää sitä.”

Taloudellisen tilanteen koetaan vaikuttavan arjen sujuvuuteen ja koko perheen hyvinvointiin. Töihin on mahdollisesti lähdetty taloudellisista syistä lasten ollessa pieniä. Vakituinen työ tuo taloudellista turvaa ja vakautta. Vuorotyötä tekeviä motivoi vuorotyöntekoon mm. vuorolisien ansiosta saatava korkeampi palkka, joka käytetään koko perhettä hyödyttävästi. Vanhemmat toivovat jousta-

vampia työaikoja, jotta työn, perheen ja omien tarpeiden yhteensovittaminen olisi mahdollista. Jotkut vanhemmat kokevat perhe-elämän menevän selkeästi palkan edelle ja pienempään palkkaan ollaan tyytyväisiä.

Perheet kokevat pärjäävänsä taloudellisesti, jos rahat riittävät ruokaan, asumiseen ja laskujen maksuun. Perheen niukka taloustilanne syö hyvinvointia, koska koetaan, että hyvinvointia joutuu ostamaan rahalla.

Opiskelevat vanhemmat kokevat opintotuen riittämättömäksi, ja perheen talous perustuu pitkälti työssäkäyvän puolison tuloihin. Jos toinen vanhemmista on opiskelija ja toinen työtön, rahattomuuden koetaan kiristävän hermoja. Työttömyys kuormittaa henkistä hyvinvointia.

Pienituloisuus heijastuu arjen valintoihin ja hyvinvointiin

Pienituloisuus näkyy perheissä niin, että käytettävissä olevat rahat käytetään perheen välttämättömiin hankintoihin ja ruokaan. Perheet karsivat menoja mm. matkustelusta ja harrastuksista. Huono taloudellinen tilanne heikentää perheen ravitsemuksen laatua ja sen koetaan tylsistytävän ruokavaliota. Perheillä on tietoa terveellisestä hyvinvointia edistävästä ruokavaliosta, ja sellaista halutaan noudattaa, jos se taloudellisesti on mahdollista.

- » ostetaan vain välttämätöntä tai halvin vaihtoehto, ostetaan mahdollisimman paljon alennus- ja kausituotteita
- » koskee kalliita elintarvikkeita: liha, kala, kermat, maito, juustot, täysjyvätuotteet, kasvikset, vihannekset, hedelmät
- » alennustuotteiden ostaminen on ihan ok!

”Mä oon ollu jo niinku neljä vuotta kotona ja meillä on ollu pienet (tulot) nii mä oon ehkä jotenki jo tottunu siihen, että sitä ei niinku koe, että se ois mitenkää niinku ikävää, että siellä kaupassa kattoo, et mitäs on oranssilla lapulla, että tehhään ruoka sen mukaan mitä oranssilappusia ruokatarvikkeita löytyy.”

Pienituloiset perheet haluaisivat käyttää enemmän terveelliseen ruokavalioon kuuluvia tuotteita kuten kasviksia ja kalaa, mutta ne koetaan liian hinnakkain. Joskus aterian sisältö määrittäyty sen mukaan, mitä elintarvikkeita kaupassa myydään ”oranssilla lapulla”, ts. alennustuotteina. Pienituloiset lapsiperheet toivovat edullisia terveellisen ruuan lounaspaikkoja, ja että lähikoulujen ylijäämäruokaa voisi saada edullisesti.

Ruoka-apu arjen helpottajana

Osa joensuulaisista pienituloisista lapsiperheistä hakee ilmaiseksi jaettavaa ruoka-apua. Ruoka-apu tuo helpotusta perheen taloudelliseen tilanteeseen, mutta vaikuttaa myös edistävästi ravitsemuksen terveellisyyteen. Joensuulaiset lapsiperheet käyttävät ruoka-apua, jota jakavat mm. Lähiötalo Rantakylässä ja seurakunta. EU:n ruokajakelua käytetään myös. Perheet toivovat, että ruoka-apua voisi noutaa matalan kynnyksen paikoista, niin ettei sitä tarvitsisi julkisesti jonottaa. Joissakin jakelupisteissä avun käyttöä haittaa lapsiperheen saavuttamattomissa oleva paikka ja lapsiperheelle huono ajankohta. Ruokajakelusta ei perheiden mielestä tiedoteta tarpeeksi. Perheitä harmittaa se, että ruoka-avustukset eivät sisällä aina terveellistä ravintoa ja niissä on tarjolla vanhahkoja tuoretuotteita. Ruoka-avun käyttö pohdituttaa perheitä eettisesti. Perheissä mietitään, ovatko he riittävän vähävaraisia käyttämään ruoka-apua, vai onko joku, joka tarvitsee sitä vielä enemmän.

VERTAISISTA JA YSTÄVISTÄ VOIMAA

Vertaistuki edistää lapsiperheiden vanhempien hyvinvointia ja paikalliset vanhempien vertaisverkostot koetaan tärkeiksi. Tuen merkitys korostuu esimerkiksi silloin, kun lähisukua ei ole syystä tai toisesta lähettyvillä. Erityisesti yksinhuoltajavanhemmalle lähiverkostolla ja vertaistuellalla on tärkeä merkitys, jotta voi purkaa omia huoliaan ja keskustella oman lapsen kehittymisestä ja kasvatuksesta. Ystävät ovat tärkeitä ja he lisäävät lapsiperheiden hyvinvointia. Heidät koetaan tärkeänä keskustelukanavana ja tukena, he auttavat jaksamaan arjessa. Vertaistukeen liittyy myös toive ystävydestä. Myös jo ennestään olemassa olevat ystävät voivat olla merkittäviä vertaistuen antajia.

”Vertaistukea mielialoista ja tunteista väsyneenä vanhempana.”

Vertaistuki on yleensä yhteistä ajanviettoa ja seurannapitoa muiden vanhempien kanssa ja sitä on saatavilla esimerkiksi ohjatuista tapaamisista, esimerkiksi seurakunnan kerhossa, Joensuun Perheentalolla ja Rantakylän Lähiötalolla. Vertaistukea toivotaan samassa tilanteessa

*”Ilman heitä
maailma ois
paljo pienempi
ja ongelmat
suurempia.”*

olevilta: toisilta vanhemmilta, äideiltä ja kavereilta joilla on lapsia. Vertaistuelta toivotaan kokemusten jakamista, kokemuksiin pohjautuvaa tietoa elämäntilanteesta mutta myös käytännön vinkkejä lastenhoidosta. Perheissä myös isät kokevat ystävät ja läheiset tärkeiksi, koska heidän kanssaan voi tehdä eri asioita kuin omien perheenjäsenten kanssa. ”Miehet voivat puhua miesten asioista”. Ystävät koetaan tärkeiksi etenkin vapaa-ajan vieton kannalta. Ystävien puoleen käännytään, kun tarvitaan tuulettumista ja vaihtelua elämään. Ystävyysuhteet antavat enemmän kuin ottavat.

”..kuinka selvitä paukkuvien ovien ja riitelyn tuoksinnassa.”

Kouluikäisten vanhemmat kaipaavat vertaistukea erityisesti toisilta murrosikäisten vanhemmilta. Murrosikä tuo uusia haasteita ja murrosikäisen vanhemmuus koetaan vaativaksi. Vanhemmat kokevat tarvitsevansa kasvatuksellisia vinkkejä esimerkiksi rajojen asettamiseen (kotiintuloaika, tietokoneen käyttö, pelaaminen) ja terveellisiin elämäntapoihin motivoimiseen. Yhteistyötä toivotaan lapsen kavereiden vanhempien kanssa esimerkiksi harrastuksiin viemisessä.

Aina ystäville ei kuitenkaan ole riittävästi aikaa oman perheen arjen pyörittämisen keskellä. Jos tuttavuutta on paljon ja myös menoja sen myötä, voidaan sekin nähdä rasitteena perheen yhteisen ajan kannalta.

TOIMIVAT PALVELUT JA VIIHTYISÄ ASUINALUE LISÄÄVÄT HYVINVOINTIA

JOENSUUN LAPSIPERHEPALVELUT

Joensuulaiset lapsiperheet käyttävät sekä julkisia että yksityisiä terveyspalveluja. Julkisten terveydenhoitopalvelujen toivotaan säilyvän vahvana, vaikka perhe itse käyttäisikin yksityisiä terveyspalveluita. Palveluita koetaan olevan hyvin tarjolla mutta lääkäriaikoja toivotaan enemmän. Perheet ovat yleisesti tyytyväisiä saamiinsa palveluihin, lastenneuvolan terveydenhoitajan asiantuntijuuteen, hoitosuhteen pysyvyyteen ja neuvolapalveluiden sijaintiin. Joskus lastenneuvolan sijainti on kuitenkin hankala perheen asuinpaikkaan nähden. Joillakin lapsiperheillä on kokemus siitä, että neuvolassa terveydenhoitajat vaihtuvat liian usein.

”..ja sit kun meillä on ollu vielä semmonen tilanne että meillä on neuvolatäti vaihtunut ihan jatkuvasti. Siitä ei tullu ihan mittään kun ensimmäisen vuoden aikakin niin oliko meillä viis eri ihmistä siellä, niin mä mietin että se on ihan sama minkälaista perhe-elämää me ois vietetty, kukaan ei ois pystynyt kiinnittämään mihinkään asioihin huomiota, ja jos itsellä ois ollu joku raskaudenajan jälkeinen masennus, en ois alottanu kenellekään kertomaan sitä, kun eihän siinä oo mitään järkeä että siinä koko ajan vaihtu se ihminen.”

Neuvolasta perheet odottavat saavansa nykyistä enemmän tietoa ja tukea perheen arkeen. Tietoa tarvitaan vauvan hoidosta, esimerkiksi vaipanvaihdosta ja vaatteiden valinnasta. Tukea ja ohjausta kaivataan varsinkin odotus- ja vauva-aikana. Vanhemmat toivoivat neuvoloilta enemmän tukea myös erolanteissa ja muissa uusissa elämäntilanteissa, sekä tietoa siitä, mistä vanhempi löytäisi vertaistukea.

Neuvolan antamasta ravitsemuskasvatuksesta on pääasiassa hyviä kokemuksia. Huonojakin tosin on; ravitsemuskasvatus koetaan tällöin osittain jyrkäksi, yleistäväksi ja vanhempia aliarvioivaksi. Myös neuvolassa jaettavan materiaalin koetaan olevan puolueellista, eli jonkun tietyn itseään markkinoivan tahon tuottamaa.

TOIVEITA NEUVOLAN RAVITSEMUSKASVATUKSELLE JA -NEUVONNALLE

- 1) yksilöllisempää ohjausta,
- 2) tarkempaa tietoa ja opastusta ravintoaineiden saannista,
- 3) tietoa sormiruokailusta,
- 4) vinkkejä ja reseptejä terveellisistä, edullisista ja nopeista arkiruoista,
- 5) kursseja, joiden avulla lapsi saataisiin mukaan ruuanlaittoon ja syömään monipuolisesti.

Päivähoitoon vanhemmat ovat melko tyytyväisiä. Päivähoidon koetaan tukevan perheiden hyvinvointia, sen koetaan rytmittävän arkea ja edistävän lasten liikkumista. Vuorotyötä tekevät vanhemmat toivovat enemmän joustoa päivähoitokäytäntöihin ja enemmän yöhoitoa. Yksinhuoltajaperheessä arkeen koetaan turvallisuutta tuovan lapsen päivähoitossa samanlaisena toistuvat päivärytmi ja rutinit. Näin etenkin, kun omat työvuorot ovat epäsäännölliset. Vanhempien huolenaiheina ovat kuitenkin päivähoitoryhmien koko, henkilökunnan riittävyys ja lasten kokemus kiusaaminen.

Kun lapsi on kunnallisen päivähoidon piirissä, apua perhettä askarruttavaan tilanteeseen on saatavilla päivähoidon perheohjauksen kautta. SOHVI-hanke on ollut mukana perheohjauksen kehittämistyössä RAULI-toimintamallin kehittämisen yhteydessä.

”Toki mä oon taistelija luonteeltani ja kun on ollu vastoinkäymisiä niin myöskin tietää, okei, niistä päästään yli, mut se taistelemisen ois ollu hirveen paljon rankempaa ilman näitä tukitoimia. ... Mä ajattelen, toisaalta jos mä oisin

asunu Helsingissä, tilanne vois olla aivan täysin eri. Mua ei ois välttämättä kuunneltu jos vaan uppoais jonnekin masaan, mut nyt on.” joensuulainen yh-äiti

Kouluikäisten lasten vanhemmat toivovat koululaisille ajanviettopaikkoja, harrastuksia koululle ja koulupäivän yhteyteen. Vanhemmat toivovat turvallista iltapäivätoimintaa pienelle koululaiselle. Kaikki tarvitsevat eivät tällä hetkellä saa iltapäiväkerhopaikkaa. Perheissä toivotaan, että lapsille löytyisi monipuolisia harrastusmahdollisuuksia läheltä kotia, sillä harrastuksiin kuljettamiseen kuluu aikaa ja rahaa. Esimerkiksi yksinhuoltajaperheessä lapsen harrastamista rajoittaa se, että yh-vanhemmalla ei ole autoa, jolla voisi kuljettaa lasta harrastuksiin. Lasten harrastusmahdollisuuksien turvaamista pidetään tärkeänä. Myös nuorisolle kaivataan omia tiloja, kuten nuorisotalo.

LIPERIN LAPSIPERHEPALVELUT

Lasten ja perheiden palvelujen tavoitteena on tuottaa lapsen edun mukaiset ja perheen itsenäistä elämää tukevat ja palvelut lapsille, nuorille ja lapsiperheille sekä oikea-aikaisia lastensuojelun tukitoimia. Perheitä tuetaan perheneuvolan, perhetyön ja neuvolan ja lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen toiminoilla.

SOHVIN ja Liperin kunnan yhteistyötä hyvinvointitiedon tuotannosta suunniteltiin toukokuussa ja elokuussa 2014. Kohderyhmäksi tulivat esikouluikäiset lapset ja heidän perheensä. Tietoa perheiden arjen hyvinvoinnista ja hyvinvoinnin puutteista tarvitaan lapsiperheiden palveluiden kehittämistyössä. Esikouluikäisten lasten perheille tehdään kyselyt lokakuussa ja marraskuussa. Kyselyjen tulokset valmistuvat loppusyksystä 2014. Ennaltaehkäisevän työn suunnittelussa käytetään SOHVI-hankkeen avulla kerättyä hyvinvointitietoa.

Tällä hetkellä Liperissä tarjotaan perhetyötä neuvolan kautta ja perheohjausta varhaiskasvatuksen kautta. Tämä ennaltaehkäisevä perhetyö tukee perheen jaksamista ja voimavaraistaa vanhempia arjessa auttamisen keinoin. Lasten ja perheiden palvelut voi myöntää perhetyötä harkinnanvaraisesti ja resurssien puitteissa perheisiin, joissa ei ole lastensuojelun asiakkuutta. Lasten ja perheiden palvelujen ennalta ehkäisevä perhetyö on ohjaamisen ja neuvonnan lisäksi yhdessä tekemistä ja konkreettista apua perheille.

Vuonna 2015 Liperiin on tulossa perhekeskus, jossa lapsiperheiden tukipalveluita yhdistetään. Uudessa perhekeskuksessa yhdistyvät neuvolan ja päivähoidon perhetyö, mutta lastensuojelu jää edelleen omaksi yksiköksi. Liperiin on tullut oppilashuoltolain mukaisesti toinen kuraattori joten koululaisten tuen mahdollisuudet lisääntyvät. Tällä hetkellä Liperistä puuttuu lakisääteinen lapsiperheiden kotipalvelu ja se onkin yhtenä kehitystoimena.

JOENSUU LAPSIPERHEEN ASUINYMPÄRISTÖNÄ, PLUSSAT JA MIINUKSET (JOENSUULAISET ÄIDIT)

- » turvallisuus
- » keskustan palvelut
- » harrastusmahdollisuudet
- » mukavat naapurit/yhteisöllisyys
- » vertaisverkostot ja tuki
- » ihmisten välittömyys
- » luonnon läheisyys
- » sopivan kokoinen
- » keskussairaalan olemassaolo
- » yliopiston olemassaolo

- » syrjäinen sijainti
- » palvelujen supistaminen
- » suvaitsemattomuus
- » tasapaksuus
- » päivähoidon ryhmäkoot
- » päivähoidon henkilöresurssit
- » terveydenhoitajan vaihtuvuus lastenneuvolassa
- » terveyskeskuksen ajanvaraus
- » julkinen liikenne puutteellista
- » pyöräteiden puute joissakin paikoin Joensuuta

JOENSUUHUN TOIVOTAAN:

- » lisää vuoropäiväkoteja, ettei vanhempien tarvitse turvautua niin paljon sukulaisten lastenhoitoapuun
- » lisää joustavuutta päivähoitopaikkojen aukioloaikoihin
- » lisää avustajia koululuokkiin
- » hyvälaatuista kouluruokaa
- » lisää julkista liikennettä
- » lisää pyöräteitä

Lisää kokemuksia asuinalueista ja asumisesta SOHVI-hankkeen blogissa Niina Pennasen tekstissä "Voiko kaupungissa kokea yhteisöllisyyttä ja saako parasta vertaistukea verkossa?".

*”Mua ei ois
välttämättä
kuunneltu jos
vaan uppoais
jonnekin
massaan,
mut nyt on.”*

Mistä rakentuu lasten kokema hyvinvointi?

Niina Pennanen

Nämä tulokset kertovat lasten kokemuksista arjesta ja hyvinvoinnista. Koti on lapselle tärkein paikka. Perheenjäsenet ja yhdessä tekeminen korostuvat lapsen kokemusmaailmassa merkityksellisiksi asioiksi. Moni lapsi viettää arkipäivisin suuren osan hereilläoloajastaan kodin ulkopuolella, koulussa tai päivähoidossa. SOHV:ssa haluttiin selvittää lasten kokemuksia myös näiltä elämän osa-alueilta.

SOHVI on kuunnellut lasten ääntä erilaisin tavoin: ryhmähaastatteluilla koulussa ja iltapäiväkerhossa, lapsi-agenttitoiminnan avulla kotona ja esikouluissa sekä ja sadutus- ja piirtämismenetelmällä päiväkodissa. Mukana oli yhteensä 53 lasta. Lisäksi Hymynaama-galluppiin Lapsen oikeuksien päivän tapahtumassa osallistui noin 30 lasta.

Lapsen hyvinvointi koostuu arkisista asioista; luotettavista, läsnäolevista aikuisista, kavereista, leikistä ja turvallisesta ja toimivasta ympäristöstä. Lapselle on tärkeää saada huomiota ja arvostusta juuri omana itsenään.

Hyvinvointia haittaavia asioita lapsen elämässä ovat kiusaaminen ja riidat, ja se että aikuiset eivät puutu niihin. Yksinäisyys, ilman kaveria jääminen ja yhteisistä leikeistä

ulos jääminen aiheuttavat lapselle surua ja murhetta. Kun kotona vanhemman aika kuluu liiaksi kännykän tai internetin äärellä, lapsi kokee jäävänsä ilman huomiota myös kotona.

MISTÄ ON PIENTEN POIKIEN JA PIENTEN TYTTÖJEN HYVINVOINTI TEHTY?

Lasten kokemaa hyvinvointia tuottaa

- » turvallisuus arjessa: kotona ja hoidossa (että ei tarvitse pelätä, asioiden toistuvuus ja ennakoitavuus, välittäminen)
- » läheinen aikuinen ja läsnäolo
- » ystävät, myös päivähoidossa
- » osallistuminen, yhdessä tekeminen
- » mukava tekeminen vapaa-ajalla, leikit ja pelit, sadut
- » onnistumisen kokemukset
- » arvostuksen kokemukset
- » harrastukset
- » lemmikit

Lasten kokemaa hyvinvointia vähentää

- » kiusaaminen
- » riidat kaverin tai sisaruksen kanssa
- » yksinäisyys, ei kaveria
- » kokemus epäoikeudenmukaisesta kohtelusta vanhemman tai opettajan taholta
- » ikävä toisen vanhemman luo,
- » että toisen vanhemman luona ei voi olla aina silloin kun itse haluaa
- » kun vanhemmalla ei ole aikaa lapselle

PERHEENJÄSENINÄ LEMMIKIT, PUEHELIN JA INTERNET

Lapsille perheen lemmikit ovat tärkeitä ja lapset kokevat ne perheenjäsenikseen. Perhettä kuvaillessaan lapset mainitsevat ne usein vieläpä ensimmäisenä. Perheenjäseniksi lapset mieltävät myös perheen arkeen liittyvät elottomat asiat, kuten vanhemman kännykän tai internetin.

» Onko lapsen kokemusmaailmassa kännykästä ja tietokoneesta tullut jo vanhemman toiminnallinen "lisäosa"?

Lapset kertovat perheestään mm. näin:

"Hauveli, kakskyt kalaa, äitin joku ihmeen uus puhelin, joka on samsung, joka halua olla vaan ladattavissa."

"koira, äiti, iskä, pikkuveli sitten minä. Sitten me käydään yleensä luistelemassa ja hiihtämässä."

"meillä ei oo mitään eläimiä, ei oo autoa, ei tietokonetta"

"Miun äitin perheeseen kuuluu vaan internet, internet ja internet"

KOULU- JA PÄIVÄHOITOPÄIVÄÄN MAHTUU ILOJA JA SURUJA

Toiminnallisuus, leikkiminen ja yhdessä tekeminen ovat lapsen elämässä tärkeitä asioita. Rutiinit arjessa tuovat turvallisuuden tunnetta mutta pienet poikkeukset, esimerkiksi retket ovat mukavia.

Lapselle on tärkeää, että arjen areenat, oma koti ja päiväkotiki, liittyvät luontevasti toisiinsa. Lapset kokevat mm. kodin ja päivähoiton välisiin siirtymisiin liittyvät järjestelyt merkityksellisinä. Lapsi kokee tärkeiksi hetket, jolloin vanhemman toiminta liittyy päiväkodin arkeen, esimerkiksi vanhemman tuodessa ja hakiessa lasta.

Kuten kotonakin, myös koulussa ja päivähoitossa lapsi kaipaa tulla huomioituksi omana itsenään. Pienetkin asiat, joista lapsi voi itse päättää, tuntuvat lapsesta merkityksellisiltä: *"leikeistä ja omista leluista päättäminen", "kun saa päättää, nukkuuko päiväunet", "kun saa päättää, meneekö ulos vai onko sisällä"*

Ihmisuhteet ovat tärkeitä ja säröt niissä tuntuvat lapsesta ikäviltä. Kiusaaminen on merkittävä yksittäinen hyvinvointia vähentävä asia lapsen kokemusmaailmassa. Tilannetta pahentaa se, että aikuiset eivät ota lapsen kokemusta tosissaan ja vähättelevät sitä. Silloin lapsen luottamus aikuiseseen romuttuu. "Lapsi tarvitsee hyvinvoinnin turvaamiseksi eniten juuri muita ihmisiä. Muiden ihmisten kautta lapsi kokee itsensä merkitykselliseksi ja tärkeäksi." Sitten siellä on kauhee meteli

"No ne on ne välitunnit pahimpia, koska silloin just kiusataan aina.. mutta mie yritän, mie yritän olla välittämättä siitä ja niin.."

"No vaikka niille kävis sanomassa niin.. mutta muun muassa meidän luokan opettaja, joka sano mulle kerran, että älä oo niin herkkä ja tämmöstä"

LAPSET ARVOSTAVAT VIIHTYISÄÄ JA KAUNISTA YMPÄRISTÖÄ

Lapset tarkkailevat omaa kasvuympäristöään ja panevat merkille monia asioita. Lapset arvostavat esteettistä ja turvallista sosiaalista ja toiminnallista ympäristöä. Turvallisuuden tunnetta horjuttaa kiusaamisen lisäksi sekä itselle että kaverille tapahtuneet onnettomuudet, kolhut ja kaatumiset. Meluisa ympäristö on epämiellyttävä ja se voi väsyttää tai aiheuttaa lapsessa levottomuutta.

”Minuu inhottaa kun on aina kauhee meteli, sitten aina..”

”Meluisin paikka, jonka huomasiin.. on eskarin ruokailutilanteet. ”

”Meluisin paikka, jonka huomasiin.. on päiväkodin leikkihuone”

LAPSET TOIVOVAT

- » yhdessä oloa vanhempien kanssa
- » yhdessä oloa kavereiden kanssa
- » rentoa vapaa-aikaa
- » että saa leikkiä ja olla lapsi
- » että saa olla arvokas omana itsenään, lapsena

”Että olis joulu ja joulupukki tulis käymään. Sitten aamulla mie rakentaisin Star Warsin legoaluksen ja se olis valmis kun äiti herää.”

LAPSEN KOKEMUKSET KERTOIVAT, OSAATKO VANHEMPI TAI LÄHEINEN AIKUINEN ...

- » olla läsnä ja kuunnella lasta
- » suhtautua avoimesti ja kunnioittavasti lapsen ajatuksiin ja kokemuksiin
- » ottaa vakavasti, jos lapsi kertoo yksinäisyydestä tai kiusaamisesta ja auttaa lasta
- » antaa lapsen oppia asioita leikin kautta; antaa lapsen leikkiä kavereiden kanssa ja leikkiä myös yhdessä lapsen kanssa
- » tehdä asioita lapsen kanssa yhdessä, ottaa mukaan askareisiin
- » rentoutua vapaa-ajalla lapsen kanssa
- » luottaa lapseen ja antaa hänen päättää asioistaan oman ikätason mukaisesti
- » olla johdonmukainen
- » luoda turvallisen ja esteettisen kasvuympäristön lapselle

LASTEN KOKEMUKSIA

KAUNEIN PAIKKA, jonka löysin on
vaahterapuun alla
kukkaniityt
pikkumetsä oman kodin lähellä
oman pihan omenapuu

MUKAVIN PAIKKA, jonka löysin on:
eskariluokka
leikki puisto kodin lähellä
päiväkoti ja oma koti
trampoliini omalla takapihalla

PELOTTAVIN PAIKKA
ränsistynyt talo
kiipeilypuu, koska en uskalla kiivetä

RUMIN PAIKKA
metsät, koska siellä on niin paljon roskia
varaston luona sekainen puukasa

*”koira, äiti, iskä,
pikkuveli sitten
minä. Sitten me
käydään yleensä
luistelemassa ja
hiihtämässä.”*

Nuorten ääntä kuulemassa - kokemustietoa hyvinvoinnista nuorten arjessa

Sanna Mustonen
Mirkka Sarkkinen
Niina Pennanen

Nuorten ääntä Joensuussa kuunneltiin mm. haastatteleamalla nuoria erilaisten tapahtumien yhteydessä, esimerkiksi Popkadulla Joensuussa. Heidän lisäksi SOHV:ssa kuultiin nuoria, jotka ovat erilaisten arkea tukevien palvelujen piirissä. Yhteensä arjen kokemuksistaan ja hyvinvoinnistaan kertoi 33 joensuulaista nuorta. Liperissä nuorten kokemuksia tavoitettiin toiminnallisesti koulupäivän aikana. Mukana oli 156 liperiläistä kahdeksasluokkalaista.

Seuraavassa nuorten kertomaa omasta ja muiden nuorten hyvinvoinnista Joensuun kesäisessä keskustassa.

Hyvinvoinnin kannalta tärkeinä asioina nuoret kokevat ystävät, harrastukset ja hyvät suhteet perheeseen.

”.. jaksaa paremmin, jos on hyvät suhteet perheeseen ja ystäviin, ja on olleet tukena, jos on ollut vaikeeta.”

Nuoret kokevat mm. että nuoren omatoimisuus näkyy kesätoissa käymisenä, vapaaehtoistyön tekemisenä, ja siinä, että nuori käy harrastuksissa. Nuoret tunnistavat, että joillakin joensuulaisilla nuorilla menee huonosti, vaikka itsellä meneekin hyvin. Nuorten mielestä huonosti voi van nuoren voi tunnistaa siitä, että tämä ei käy koulussa säännöllisesti ja että ”toimissa ei ole oikein järkeä”. Puolitutuilta ja tuntemattomilta nuorilta ei kuitenkaan mennä kysymään, meneekö hänellä huonosti. Toisaalta koetaan, että Joensuussa nuoret saavat apua sitä tarvitessaan.

”Joensuussa ei anneta kauhean kauan mennä huonosti, kun tulee nuorisotalon tati auttamaan.. ”

Joensuuhun kaivataan nuorille omaa tilaa, missä voi olla ilman, että häädetään pois. Toiveissa on mm. ”ikärajaton baari” , ja paikka jossa ei ole ohjattua toimintaa vaan paikka jossa voi vain olla. Kaupungilta löytyy toki nytkin viihtyisiä paikkoja, jossa hengailaan ja tavataan muita nuoria, kuten Ilosaari ja kirkonmäki.

”Täällä vois olla just niinku alaikäisille joku paikka joka ois vähän niinku baari mutta ei tietysti olis baari. Et sinne niinku pääsis sisään alaikäsetkii ja sitte että sieltä ei niinku häädettäis pois.”

Asuinalue koetaan mukavaksi, kun se on turvallinen ja lähellä kavereita ja kauppa.

”oma asuinalue on mukava, koska .. siel ei niinku oo kauheesti mitää semmosia juoppoja tai mitää tälläsiä ja sitte on kauppa lähellä ja sillee.”

Seuraavassa Karelia-ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijoiden kehittämistyön opinnoissa saatua kokemustietoa.

Sanna Mustonen

Mirkka Sarkkinen

Itä-Suomen SOHVI -hankkeessa keskityttiin keräämään kokemustietoa myös joensuulaisilta nuorilta, jotka ovat erilaisten palvelujen piirissä. Näitä palveluja olivat tuetun asumisen palvelut sekä starttivalmennus, joiden tavoitteena on tukea nuorten arjenhallintaa. Tietoa kerättiin teemahaastatteluilta, kyselylomakkeilla sekä toiminnallisilla menetelmillä. Haastattelussa ja kyselylomakkeessa teemoina olivat arkielämään liittyvät teemat, sillä hankkeessa tavoiteltiin kokemustietoa hyvinvoinnista. Teemat liittyivät mm. koulutukseen, asumiseen, taloudelliseen tilanteeseen, palvelujen käyttöön, harrastuksiin ja vapaa - ajan viettoon, päihteiden käyttöön, sosiaalisiin suhteisiin ja tulevaisuuden näkymiin. Toiminnallisessa tiedonkeruussa menetelminä olivat valokuvaus, tarinallisuus ja draama sekä tulevaisuuden muistelu. Suorittamaamme tiedonkeruuseen osallistui yhteensä 28 nuorta.

TUETUN ASUMISEN PALVELUISSA SEKÄ STARTTIVALMENNUKSESSA OLEVIEN NUORTEN KOKEMUKSIA HYVINVOINNISTAAN

Tiedonkeruun tuloksena ilmeni, että nuoret ovat tyytyväisiä asumiseensa liittyviin tukipalveluihin, taloudelliseen tilanteeseensa sekä sosiaalisiin suhteisiinsa. Asumiseen

liittyvät palvelut koetaan riittäviksi ja toimiviksi. Nuoret kokevat, että asumispalveluissa merkittävintä tukea on arjenhallintaan liittyvä ohjaus sekä keskustelun ja läsnäolon kautta saatu tuki. Taloudellisen tilanteensa nuoret kokevat pääosin hyvänä ja rahat riittävät hyvin elämiseen. Taloudellisen tilanteen ollessa tiukempi hyvin harva tukeutuu pikavippeihin, vaan apua saadaan esimerkiksi vanhemmilta.

Vapaa-aikaa nuoret viettävät enimmäkseen kotona, mutta myös keskustassa ja ystävien tai perheen parissa. Vapaa-ajalla nuoret viettävät aikaansa mm. ihan vain oleillen, musiikkia kuunnellen tai lukien ja ulkoillen. Lisäksi aikaa vietetään internetissä ja tietokonepelejä pelaten sekä harrastusten parissa. Lisää toimintaa vapaa-ajalle ei juurikaan kaivata. Nuorten taloudellinen tilanne mahdollistaa harrastamisen eikä harrastuksia valtaosin koeta liian kalliiksi. Harrastukset pystytään pääosin kustantamaan omista rahoista. Tarvittaessa lisää tietoa Joensuun harrastusmahdollisuuksista etsittäisiin internetistä.

Nuorten keskeisimmät huolenaiheet liittyvät työ- tai opiskelupaikan saamiseen sekä omaan jaksamiseen liittyviin asioihin. Tukea huoliinsa nuoret saavat esimerkiksi asumisen ohjaajilta sekä ystäviltä ja perheeltä. Kaikki nuoret eivät kuitenkaan osanneet sanoa, mistä tai keneltä saisivat apua elämässään esiintyviin haasteisiin.

Nuoret kokevat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa asioimisen pääosin helpoksi ja saavansa näistä palveluista tarvitsemaansa apua. Neuvonta ja päätökset ovat nuorten mielestä melko selkeitä. Nuorille merkityksellistä on ystävällinen, asiantunteva ja sujuva palvelu. Nuorilta kysyttiin toiveita Joensuuhun mahdollisesti perustettavan Nuorten Palvelukeskuksen toiminnan suhteen. Sinne toivotaan erityisesti pätevää ja iloista henkilökuntaa, joka on helposti tavoitettavissa. Toiveina on myös saada Palvelukeskuksen monta eri palvelua saman katon alle, esimerkiksi sosiaalitoimisto ja Kela. Lisäksi nuoret haluaisivat keskuksen olevan sellainen paikka, jossa voisi viettää aikaa erilaisten toimintojen parissa ja saada juttuseuraa.

Keskeisimmäksi tulevaisuuden toiveeksi ja haaveeksi nousi työpaikan saaminen. Myös opiskelupaikan saaminen ja ammattiin valmistuminen koetaan tärkeinä. Lisäksi nuoret haaveilevat tulevaisuudessa itsenäisestä asumisesta, perheen perustamisesta ja omasta kodista. Kaiken kaikkiaan nuoret kokevat opiskelun ja työn hyvin merkittäviksi tulevaisuutensa ja hyvinvointinsa kannalta.

LIPERILÄISTEN NUORTEN KOKEMUKSIA HYVINVOINNISTAAN

Nuorten osalta tiedontuotannon kohderyhmäksi tulivat yläkoulun 8-luokkalaiset. Kyläkouluja on lakkautettu ja syksystä 2014 alkaen kaikki kunnan nuoret siirtyvät yläkouluun kirkonkylälle. Liperissä ei ole toisen asteen koulutusta ja koulutuspolut katkeavat usein. Nuorten mielen-

terveys- ja päihdeongelmat ja syrjäytyminen ovat suuri haaste myös Liperissä.

Tiedontuotantoa toteutettiin Liperin yläkoululla syyskuun lopussa hoitotyön opiskelijoiden toimesta. He järjestivät kaikille 8-luokkalaisille toimintapäivän. Tuloksena saatiin nuorten näkemyksiä siitä, mitä asioita nuoret liittävät hyvinvointiin ja millaisia pulmia he kokevat.

Hyvinvointiin liittyvät asiat:

Terveys, 28 vastausta:
turvallisuus, terveys,
nukkuminen, henkinen ja
fyysinen hyvinvointi, hauskuus,
ruoka, kalapuikot, kahvi, kaakao,
suklaa, purukumi, lepo, hyvä
mieli, hyvä olo, tarvittaessa
yksinäisyys, terveyskeskus
(mutta ei Liperin), terveelliset
elämäntavat, keuhut

Vapaa-aika, 26 vastausta:
jalkapallo, musiikki,
harrastukset, liikunta,
eläimet, lemmikit, afrikan
kulttuurit, koirat, kissat,
urheileminen, mäkkiruoka,
shoppailu, hesburger, mc
donalds, k-kauppa

**Kaverit ja
vuorovaikutus**,
18 vastausta:
välittävät ystävät,
positiiviset ihmiset, halit ja
suudelmät, seksi, puhelin,
some, kaverit,
ei kiusaamista, ystävät,
uusia kavereita

Koti, 15 vastausta:
koti, turvallinen koti,
perhe, äiti, raha,
viikonloput, loma,
sänky

Koulu, 16 vastausta:
välitunnit, ruokavälkkä, hälinä,
koulukuljetus, liitutaulu, ilmainen
ruoka, luokka on hyvä, hyvä
luokkahenki, erityisen kiva
ope, sopivan pieni luokka,
opiskelumotivaatio, kivoja
oppilaita, koulu, luokkahenki

Pulmia nuorten elämässä:**Koulu, 46 vastausta:**

läksyt, kokeet, opettajat, ruotsi, hälinä, huono ryhmähenki, koulumatkat, bussit liian ahtaita, pitkä koulumatka, koulun piha, matikka, pieni koulu, bussikuskit, ulkoalue (välitunnit), ruokala täynnä, työrauhan puute, oppimisongelmat, opiskeluvaikeudet, meteli luokassa, likaiset lattiat, ruuhkaiset koulukuljetukset, koulukuljetukset myöhässä, ahtaat käytävät, ruoka voisi olla parempaa, melu, liikaa välitunteja, liian pieni koulu, ajan puute, koululiikunta, palapeli, paha ruoka koulussa, liika hälinä, luokkahenki

Kaverit ja vuorovaikutus,

19 vastausta:

epämiellyttävät ihmiset, kiusaaminen, syyttely, yhteisöpainet, puhelin, huono netti, yhteishenki, ei pääse sanomaan mielipiteitään, ihmissuhteet, hiljaisuus, kaikkia ei voi miellyttää, ei oteta vakavasti, syrjintä, ei pysty keskustelemaan, mielipiteiden ilmaisu, ahdistelu

Vapaa-aika, 8 vastausta:

kauppa liian kaukana, ei keksi tekemistä, tylsyys, aikaongelmat, ei riittävästi vapaa-aikaa, aina ei pääse harrastuksiin, shakki tietokonetta vastaan

Terveys,

6 vastausta:

ruoka, väsyminen, väsymys, masennus

Koti, 4 vastausta:

herääminen, raha, laskut pitää maksaa, verot

NUORET TOIVOVAT

- » omaa tilaa, jossa saa vain olla
- » ikärajatton baari
- » kaverit lähellä omaa kotia
- » tukea perheeltä
- » kesätöitä
- » jatko-opiskelupaikka
- » työpaikka tulevaisuudessa
- » ystävällistä, asiantuntevaa ja sujuvaa palvelua
- » nuorille suunnatut palvelut saman katon alle

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi ammattilaisten näkökulmasta

Kaisa Hiltunen

Keräsimme SOHV:ssa kokemustietoa myös varsinaisen kohderyhmän ulkopuolisilta toimijoilta. Tässä osiossa kerromme hankkeessa toteutetuista työntekijähaastatteluista.

TYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMUKSIA LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINNISTA

Teimme hankkeen alussa työntekijähaastatteluja, joihin osallistui joensuulaisten lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenteleviä ammattilaisia. Tarkoituksena oli kartoittaa kohderyhmän tilannetta yleisellä tasolla sekä keinoja varsinaisten tiedonantajien tavoittamiseen. Myös sairaanhoitajaopiskelija Annukka Ruokolainen haastatteli opinnäytetyössään lapsiperheiden kanssa työskenteleviä. Mukana oli yhteensä 27 haastateltavaa: terveydenhoitajia, koulukuraattoreita, koulupsykologeja, sosiaalityöntekijöitä, perhetyöntekijöitä, päivähoidon perhetyön edustajia, psykiatrinen sairaanhoitaja, nuorisotoimen edustajia sekä järjestöjen ja muun vapaaehtoistoiminnan edustajia.

Lapsiperheiden kanssa työskentelevien ammattihenkilöiden mukaan merkittäviä uhkia perheiden hyvinvoinnille ovat työttömyys ja lomautukset, toisaalta myös esimerkiksi rittäjien ns. jatkuva toimintavalmius perheen näkökulmasta. Perheiden kiire lisää lasten levottomuutta ja uupumusta. Uhkiksi tunnistetaan myös vanhempien mielenterveysongelmat ja hankaluus avun saamiseen, voimavarojen loppuminen sekä tietynlainen uusavuttomuus ja rajojen asettamisen hankaluus.

”meidän nuorten vanhemmat on ollut just siinä lama-aikaan, siellä on ollut työttömyyttä ja hirveitä velkoja ja muita. Vanhemmat ovat saattaneet hävetä sitä... Se on tavallaan syrjäytymisen ja häpeän perintö.”

”No sitten tästä puhutaan paljon tästä kaverei-vanhemmudesta vähän isompien lasten vanhempien kanssa, että vanhempi ei oo lapsen kaverei, vaan se on äiti tai isä, joka on lopulta se bossi. Että se sanoo ne.”

Vanhemman oma jaksaminen voi olla ristiriidassa vanhemmuuden ihannekuvan kanssa. Vanhemmat kokevat epävarmuutta, osaamattomuutta ja riittämättömyyden tunnetta. He kaipaavat rohkaisua ja käytännön vinkkejä kasvatukseen ja arjen asioihin, vanhemmuuteen halutaan paneutua.

”Tämän päivän media ja yhteiskunta jotenkin tuottaa harhakuvaa sellaisesta täydellisestä vanhemmasta, joka tuosta vaan väitöskirjan tekee äitiysloman aikana ja tuota päivänien aikana leipoo hienot juustokakut ja odottaa vieraita. Jotain tällaista kummallista.”

”.Et ei tarvii kaksvuotiaalle vielä olla kielikylpyä, eikä värikylpyä, eikä uimakoulua, eikä muskaria eikä, et niinku kun alle kolmevuotias laps on jotenki niinku jääny kaikesta jälkeen, jos se ei oo käyny viidessä kerhossa vielä siihen

mennessä vanhempien, monien vanhempien mielestä. -- Leiki kuuruipiiloo sen pölyrätin takana eläkä nyysää niitä pölyjä.”

Jotkut vanhemmista ovat hyvin yksinäisiä, heillä ei ole lainkaan tukiverkostoja. Kun vertaistukea on, sen merkitys on suuri.

”..kiva ku sitä vertaistukea on saatavilla.. jo ihan pelkästään siitä, et täällä on paljo lapsiperheitä pitkin kyliä..”

Avio- ja avoerot, huoltajuuskiistat ovat yleisiä, suhteellisen tuore ilmiö on vauvaperheissä tapahtuvat erot. Uusperhekuviot ovat joskus hankalia ja lapset voivat kokea joutuvansa olevan ikävässä välikädessä. Myös 0. - 2. luokkalaisten oireilu esim. väkivaltaisuuden muodossa ja tyttöjen hyvinvoinnin heikentyminen (esim. masennus) ovat lisääntymässä. Suuret päiväkotit- ja oppilasryhmät uhkaavat hyvinvointia. Joensuun ns. reuna-alueilla, liitoskuntien kaukaisimmissa osissa asuvat perheet ovat huonommassa asemassa kuin keskemällä asuvat.

Suurin osa joensuulaisista lapsista, nuorista ja lapsiperheistä voi kuitenkin hyvin – onneksi. Vanhemmat ovat työelämässä, perheet nauttivat arjesta, isät ovat aikaisempaa aktiivisemmin mukana lapsen elämässä.

MITEN MAAILMAA VOISI PARANTAA? - TAI AINAKIN JOENSUULAISTEN PERHEIDEN PALVELUITA

- » perheille kotiin vietävää arkista apua sekä matalan kynnyksen palveluja ilman ”paperibyrokratiaa”
- » perhevalmennusta tulisi olla jatkuvasti saatavissa
- » ammattilaisille riittävästi aikaa paneutua työhön ja asiakkaisiin
- » neuvolaa kehitettävä matalan kynnyksen paikkana
- » palveluja tarjolle kaupunginosittain: edistää ammattilaisten yhteistyötä ja vuoropuhelua, siten myös asiakkaiden hyvinvointia
- » palvelujen kehittämisessä ei tule unohtaa reuna-alueita
- » pienempiä ryhmiä päiväkoteihin ja kouluihin – erityistyöntekijöiden tarve vähenee!
- » järjestöyhteistyötä käytettävä voimavarana
- » lisää yhteiskunnallista arvostusta lapsiperheitä kohtaan!

Lue lisää edellä kuvatuista työntekijähaastatteluista projektipääällikkö Kaisa Hiltusen artikkelista julkaisusta "Kokemustieto, hyvinvointi ja paikallisuus" sekä Annukka Ruokolaisen opinnäytetyöstä.

HOITOTYÖNTEKIJÖIDEN KOKEMUKSIA POTILAISENSA HYVINVOINNISTA

Karelia-ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijat tekivät työntekijähaastatteluja opintojensa syventävässä vaiheessa työyhteisön toiminnan kehittämiseen liittyvällä opintojaksolla. Haastatteluissa kysyttiin mm. seuraavia asioita: näkemys potilaiden hyvinvoinnin tilasta oman työn näkökulmasta, muutokset potilaiden hyvinvoinnin tilassa kolmen-viiden vuoden aikana ja potilaiden erityisongelmat ja niiden huomioiminen työssä.

Haastateltavina oli yhteensä 41 hoitotyöntekijää: 30 sairaanhoitajaa, neljä terveydenhoitajaa, kaksi ensihoitajaa, neljä lähihoitajaa ja yksi apuhoitaja. Työkokemusta tämän hetkisestä työyksiköstä oli vuodesta yli 30 vuoteen. Kokonaisuudessaan viidestä vuodesta kolmeenkymmeneenkuuteen vuoteen. Neljän työntekijän osalta työkokemuksen pituutta ei kuvattu tarkasti.

Hoitotyöntekijöiden kokemusten mukaan potilaiden päihde- ja mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet. Mie-

lenterveysongelmat ovat moninaisia ja diagnosoitavien sairauksien rinnalla on arjenhallintaan liittyviä ongelmia, ahdistusta ja väkivaltaisuutta. Krooninen kipu voi aiheuttaa psyykkisiä ongelmia sekä mahdollisen työkyvyttömyyden myötä myös taloudellisia vaikeuksia. Kokemuksen mukaan hoitoon pääsyn odottaminen on raskasta.

Yksinäisyys ja turvattomuus näkyvät esimerkiksi pelastuslaitoksen, hoitokotien sekä terveyskeskuksen vastaanottojen työssä. Kotona olevat vanhukset kaipaavat seuraa, toisaalta terveyskeskuksessa voi käydä palveluiden ns. suurkuluttajia, jotka hakeutuvat vastaanotolle usein erilaisilla syillä.

Tiedon saatavuuden lisääntyessä ihmiset ovat aikaisempaa tietoisempia erilaisista hoitokeinoista. Niin sanottu "itsediagnosointi" on lisääntynyt. "Tarvitsen vain antibiootit." Toisaalta ambulanssi saatetaan hälyttää paikalle ilman riittävää syytä.

Hoitoon sitoutumattomuuden myötä sairauden itsehoito saatetaan laiminlyödä ja kontrollikäynneille ei saavuta sovitusti. Sairauden hoidon kannalta tarpeelliset elämäntapamuutokset ovat hankalia tai ne koetaan tarpeettomiksi. Toisaalta osa noudattaa hyvin tunnollisesti saatuja ohjeita ja sovituttuja käyntiaikoja. Tietoisuus omista oikeuksista on lisääntynyt.

- » Lapsiperheiden vanhemmat kokevat toistuvaa ristiriitaa työn, perheen, parisuhteen ja omasta itsestä huolehtimisen välillä, oma jaksaminen on ristiriidassa median välittämän vanhemmuuden ihannekuvan kanssa
- » vanhemmat kaipaavat enemmän omaa ja kahdenkeskistä aikaa puolison kanssa
- » perhe koetaan hyvinvoinnille tärkeäksi turvasatamaksi kiireisessä elämässä
- » isovanhemmat ovat monessa perheessä korvaamattomia auttajia arjessa
- » vanhempien vertaistuki on perheen eri vaiheissa tärkeää ja sitä kaivataan enemmän
- » raha on tärkeää mutta pelkästään se ei tuo onnea ja hyvinvointia perheeseen

- » tärkeintä lapsen hyvinvoinnille on läsnäolevat aikuiset ja hyväksytyksi tulemisen kokemus
- » kiusatuksi tuleminen ja yksinäisyys murentavat lapsen hyvinvointia
- » nuoret tunnistavat, että joillakin nuorilla menee huonosti, mutta luottavat siihen, että apua saa, jos tarvitsee
- » nuoret kaipaavat omaa tilaa, missä voi vain olla ilman, että häädetään pois
- » nuoret arvostavat ystävällistä ja asiantuntevaa palvelua ja toivovat monta palvelua saman katon alle
- » nuoret haaveilevat työpaikasta ja omasta perheestä tulevaisuudessa

*”..kiva ku sitä
vertaistukea on
saatavilla.. jo ihan
pelkästään siitä,
et täällä on paljo
lapsiperhheitä
pitkin kyliä..”*

Kuka teki ja mitä ja missä ja milloin? - kurkistus kulisseihin

Tässä osassa kuvaamme sitä, miten kaikki tehtiin. Annamme Sinulle mahdollisuuden kurkistaa näyttämön taakse ja tutustua käyttämiimme tiedonkeruun menetelmiin. Olemme koonneet Sinulle myös vinkkejä, jotta voisit soveltaa menetelmiä ja keinoja itse. Tutustu siis tarkemmin menetelmäboxeihin. Kerromme myös kokemuksiaan kuvanneista joensuulaisista: missä he asuvat, mihin ikäryhmään he kuuluvat, mitä sukupuolta he edustavat. Koska tyylimme kuului jalkautua ihmisten pariin esimerkiksi kauppakeskukseen ja kirjastoihin, kaikista osallistuneista henkilöistä ei ole tarkkoja tietoja. Jokaisen antama kokemus on kuitenkin meille yhtä arvokas.

Kerromme myös kuvin ja tekstein tiivistä yhteistyötämme eri yhteistyökumppaneiden sekä Karelia-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden ja opettajien kanssa. Hanke painottui erityisesti Karelia-amk:n TKI-toiminnan ja opetuksen rajapintaan, jolloin esiin nousi ammattikorkeakoulukoulutuksen erityispiirre - ketteryys ja muunneltavuus. Opettajat ja opiskelijat olivat aidosti sisällä hankkeessa ja sen teemoissa. Toivottavasti myös se avaa sinulle paremman näkymän siitä kentästä, jolla me SOHVllaiset temmelsimme kuluneiden 34 kuukauden aikana. Hyödynnä vapaasti vinkkejä ja luomiamme yhteistyöverkostoja. Ja ota rohkeasti yhteyttä Karelia-ammattikorkeakouluun, mikäli haluat olla mukana yhteisessä alueellisessa kehittämistyössä!

Menetelmät ja **kokemus**

Ari Tarkiainen

Hyvinvoinnin käsitteen ympärillä on käyty pitkään keskustelua. Keskusteluissa on käsitelty neljää teemaa: 1) Liittyykö ihmisten kokema hyvinvointi tarpeisiin vai käytettävissä oleviin resursseihin? 2) Onko kokemustieto objektiivista vai subjektiivista? 3) Kuka määrittelee hyvinvoinnin ja tuleeko se käsittää yksilön vai yhteisön ominaisuudeksi? 4) Onko hyvinvointikokemus tavoiteltava asia sinänsä vai syntykö se muun toiminnan oheistuotteena? Tämä keskustelu on sisään rakentunut myös Sohvi-hankkeeseen.

Arkipäivässä kokemus ja kokemustieto saavat erilaisia ilmauksia. Sanotaan, että kokemus puhuu tai että tiedän tämän kokemuksesta. Kun siis puhutaan kokemuksesta ja kokemustiedosta, on hyvä tiedostaa, että puhumme eri asioista. Kun kokemusten pohjalta aletaan muodostaa tietoa, on kokemusten totuudellisuudelle löydettävä perusteita ja sitä on voitava arvioida. Jotta totuudellisuutta voitaisiin arvioida, tiedosta täytyy olla jonkinlainen kuvaus. Kokemus on siis puettava sellaiseen muotoon, että muut voivat sen ymmärtää ja sitä tulkita.

Tiedon esittämiseen on monia eri muotoja, jotka ovat muotoutuneet aikojen kuluessa. Tällaisia elämänmuodosamme kokemuksen hyväksyttäviä esittämistapoja ovat tarinat, kertomukset, vitsit, päiväkirjat ja erilaiset itseilmaisun muodot. Myös esineet, vaatetus, meikkaus, kampa-

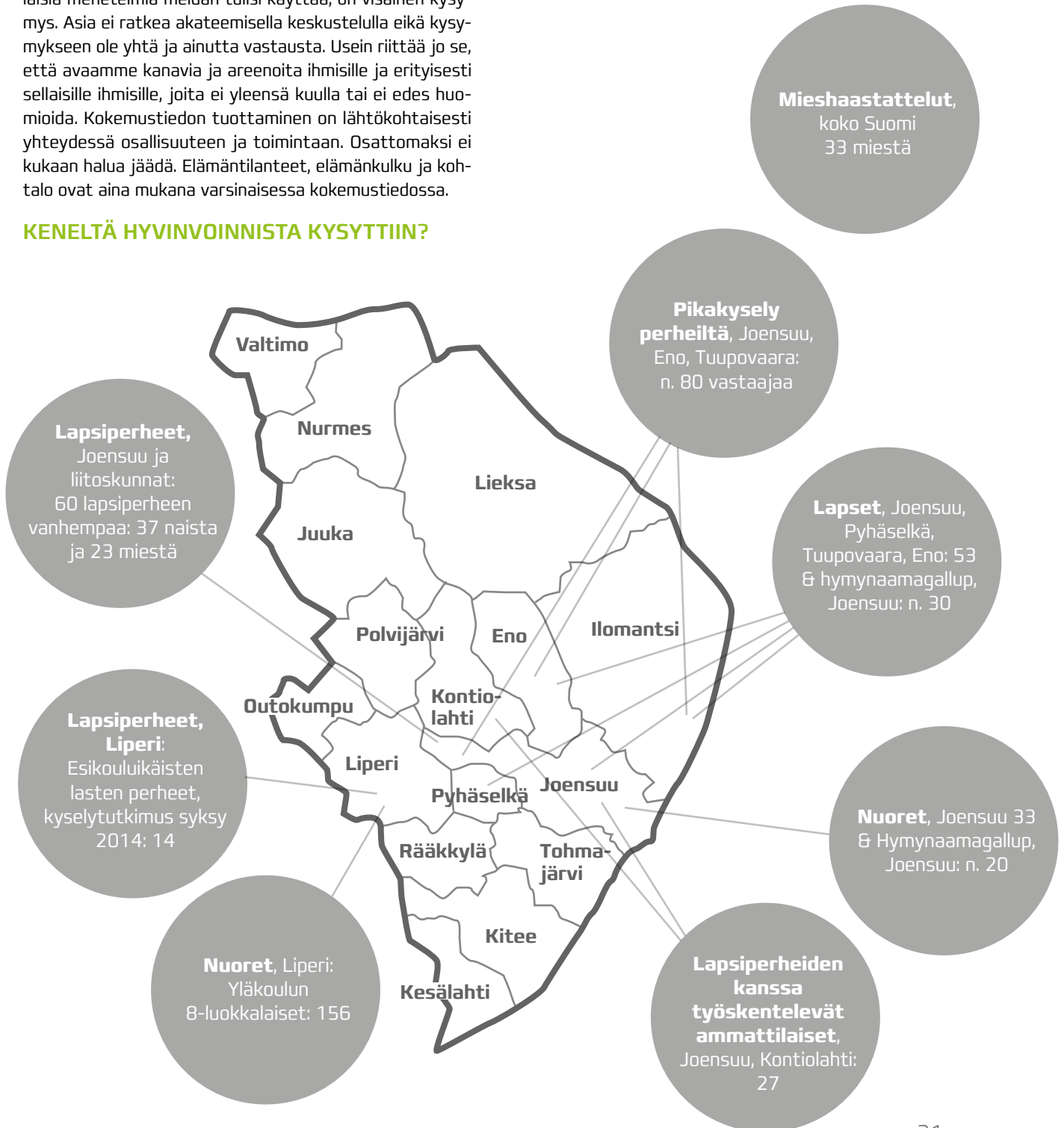
us, ruoka, nautintoaineet ja päihteet – voivat olla yksilön tapa viestiä kokemuksistaan sosiaalisesti. Yksi uusi sosiaalisen yhdessäolon muoto sosiaalinen media on tapa esitellä itseään ja kokemuksiaan muille.

Kun siis halutaan kerätä tietoa ihmisten kokemasta hyvinvoinnista, on tärkeää olla tietoinen siitä, että kyseessä on sosiaalinen keino, jolla ihmiset haluavat päästä kertomaan toisille kokemuksistaan. Millainen kokemus on hyväksyttävää ja kuka voi sanoa mitään, on yksi osa ihmisen sosiaalisuutta. Kokemustiedolla on selkeä yhteys politiikkaan siinä mielessä, että se tuo esiin kysymyksen siitä, mikä on oikeaa tietoa todellisuudesta ja mikä ei sekä sen, miten tieto pitää esittää. Myös se, ketä kuullaan ja ketä ei, on kokemuksellisen tiedontuotannon keskeinen kysymys. Viime aikoina on paljon puhuttu ”kokemusasiantuntijoista”, jotka osallistuvat palvelujen kehittämiseen ja antavat palautetta palveluista. Tämä joukko edustaa kuitenkin vain pientä osaa kokemustiedosta.

Kun ihminen kokee olevansa hyvinvoiva hän yleensä viittaa itseensä, yhteisöön ja alueeseen, jossa hän elää ja asuu. Tiivistäen voisi sanoa, että ihminen voi hyvin, kun hän voi tehdä haluamiinsa asioita, voi päättää tekemisistään itse, häntä kohdellaan hyvin, hänellä on tulevaisuuden uskoa ja hänellä on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseensä ja ympäristöönsä.

Miten sitten pääsemme käsiksi kokemustietoon ja millaisia menetelmiä meidän tulisi käyttää, on visainen kysymys. Asia ei ratkea akateemisella keskustelulla eikä kysymykseen ole yhtä ja ainutta vastausta. Usein riittää jo se, että avaamme kanavia ja areenoita ihmisille ja erityisesti sellaisille ihmisille, joita ei yleensä kuulla tai ei edes huomioida. Kokemustiedon tuottaminen on lähtökohtaisesti yhteydessä osallisuuteen ja toimintaan. Osattomaksi ei kukaan halua jäädä. Elämäntilanteet, elämänkulku ja kohdalo ovat aina mukana varsinaisessa kokemustiedossa.

KENELTÄ HYVINVOINNISTA KYSYTTIIN?

Kokemuksia ja hyvinvointitietoa etsimässä

LAPSIPERHEIDEN VANHEMMAT KOKEMUSTIETOA TUOTTAMASSA

Kokemuksia hyvinvoinnista voi ilmaista monin tavoin, sanoin, kuvin ja toiminnan kautta. SOHVI-hankkeessa keräsimme lapsiperheiden vanhemmilta kokemustietoa hyvinvoinnista teemahaastattelujen, pikakyselyn ja kyselylomakkeen muodossa. Pyysimme perheitä myös kuvaamaan omaa arkeaan. Hanke järjesti kesällä 2013 valokuvakilpailun Kuinka arki sujuu kesällä. Osa tämän julkaisun kuvista on saatu valokuvakilpailun satona.

Kokemustietoa hyvinvoinnista haluttiin kuulla mahdollisimman monenlaisilta perheiltä. Tietoa kerättiin kahden ja yhden vanhemman perheiltä, vauvaikäisten ja murrosikäisten lasten perheiltä, vuorotyötä tekevien vanhempien perheiltä, pienituloisilta perheiltä, Joensuun kaupunkialueella asuvilta että reuna-alueilla asuvilta perheiltä. Mieshaasteltavia pyrittiin saamaan mukaan erityisesti, koska huomattiin, että äidit ovat yleensä niitä, jotka kertovat perheestä. Miesten kokemuksia hyvinvoinnista ja perheestä keräsivät Miessakit ry:n koulutukseen osallistuneet Karelian opiskelijat. Linkki tämän ja Mikä mies perheessä -kappaleen välillä. Liperissä kartoitettiin esikouluikäisten lasten perheiden kokemuksia hyvinvoinnista kyselylomakkeen avulla. Kyselyn suoritti kaksi Karelia-ammattikorkeakoulun hoitotyön koulutusohjelman opiskelijaryhmää.

TEEMAHAASTATTELU

Lapsiperheiden hyvinvointiin liittyviä kokemuksia kerättiin pääosin teemahaastattelujen avulla. Teemahaastattelua käytettiin menetelmänä neljässä hankkeen aikana tehdystä opinnäytetyössä (linkitys ONT-listaukseen), joissa tiedonantajina oli lapsiperheiden vanhempia. Lisäksi teemahaastatteluja tehtiin perhehoitotyön harjoitteluissa, tutkimus- ja kehittämistoiminnan opintojaksolla sekä miestyön koulutuksen harjoitustehtävänä.

Hankkeessa tehdyissä teemahaastatteluissa oli tiedonantajina yhteensä 60 lapsiperheen vanhempaa, joista 37 oli naisia ja 23 miehiä. Suurin osa tiedonantajista oli joensuulaisia, mukana on myös muutamia henkilöitä muista Pohjois-Karjalan kunnista sekä muualta Suomesta. Muutaman miespuolisen tiedonantajan osalta lapset ovat jo aikuisia.

Teemahaastattelulla kysyttiin vielä erikseen myös 33 miehen kokemuksia hyvinvoinnista ja perheestä. Heistä kaikilla ei ollut vielä omaa perhettä.

Teemahaastattelun runko on yleensä puolistrukturoitu ja kysymykset esitetään laajahkojen teemojen mukaan. Kvalitatiivista eli laadullista tietoa etsittäessä miten ja

miksi kysymykset ovat tärkeitä. Pelkät Kyllä ja Ei -vastaukset ovat monesti riittämättömiä antamaan oikeaa kuvaa ihmisen kokemuksista. Avoimet ja laajat vastaukset mahdollistavat, että aihepiiriä voidaan käsitellä monitahoisesti. Ne tuovat esiin haastateltavan oman äänen.

Kaikki haastattelut tallennettiin digitallentimelle, josta ne purettiin äänitiedostoiksi ja niistä kirjoitettuun muotoon tekstinkäsittelyohjelman avulla. Kirjallista haastattelua luaineistoa on helpompi käsitellä tiedon analyysivaiheessa. Äänitiedostojen litterointeja tekivät mm. terveydenhoitajaopiskelijat. Litterointeja tehneet opiskelijat kertovat, että asiakkaan puheen kuuntelemisen taito kehittyi samalla. Teemahaastattelujen tulokset saadaan haastattelua luaineistoa jäsentelemällä ja luokittelemalla.

PIKAKYSELY

Pikakyselyn idean takana on Joensuun kaupungin terveysuunnittelija Heini Lehkoinen. Projektipäällikkö Kaisa Hiltunen oli kiinnitetty esittelemään hankkeen toimintaa erään joensuulaisen alakoulun vanhempainillassa. Heini ja Kaisa keskustelivat keskenään puhelimitse ennen vanhempainiltaa ja Heini heitti ilmoille idean, että vanhemmilta voisi kysyä pari kysymystä heidän tuen tarpeistaan. Kaisa päätyi kirjaamaan word-tiedostoon kaksi kysymystä: 1] Mitä tukea tarvitsit kun tulit vanhemmaksi (ensimmäisen) kerran? 2] Mitä tukea tarvitset nyt? Yhdelle A4-paperille mahtui kysymykset kahteen kertaan joten Kaisa printtasi nipun papereita ja puolitti ne. Vanhempainillassa papereille rustattiin paperi toisen selkää vasten varmastikin ensimmäisenä mieleen tuleva ja siten ehkä myös merkityksellisin asia. Saimme täytetyistä kyselyistä paljon arvokasta tietoa, erityisesti suhteessa menetelmän näppäryyteen ja edullisuuteen. Myöhemmin samanlaista kyselyä käytettiin mm. Osallistu! Vaikuta! -teemaviikon tapahtumissa kirjastoissa ja Lapsen oikeuksien päivän tempauksessa kauppa-keskus Iso Myyssä. Lomakkeessa ei kysytty vastaajan sukupuolta tai vastaajien määrää, joten ne olisi syytä muistaa lisätä tulevia kyselyjä toteutettaessa.

Näin toteutat pikakyselyn!

- » Mieti 2-3 selkeää, nopeasti vastattavaa kansankielistä kysymystä joihin haluat vastauksen. Huom! Älä kuitenkaan tyydy kyllä/ei- tai rasti ruutuun -kysymykseen jos haluat päästä kiinni ihmisten omiin kokemuksiin. Älä myöskään ohjaile kysymyksillä liikaa suuntaan tai toiseen.
- » Kirjoita kysymykset esim. Word-dokumentille. Huomioi riittävä vastaustila. Tarkista mahtuisiko yhdelle A4-paperille kysymykset useampaan kertaan. Muista myös kertoa alkuun lyhyesti mistä kyse ja missä vastauksia käytetään sekä kiitä lopuksi.
- » Tulosta tarpeesi mukaan oikea määrä kysymyspapereita. Puolita tarvittaessa.
- » Varaa kyselyn toteuttamiseksi myös kyniä ja palautuslaatikko. Laatikon voi askarrella vaikkapa tyhjässä pahvilaatikosta. Huomioi myös se miten laatikko tyhjennetään (tällainen saattoi jäädä kerran hankkeen aikana huomioimatta..).
- » Ohjeista vastaajia kertomalla että vie vain hetken aikaa, esim. että on vain kaksi kysymystä. Kerro myös että kannattaa vastata vaikka ei olisi kokenut tarvitsevansa tukea, nekin ovat merkittäviä vastauksia.
- » Kerro mistä tulokset on luettavissa ja milloin.

Pikakyselyissä saatiin yhteensä noin 80 vastausta. Lomakkeessa ei kysytty vastaajan sukupuolta tai vastaajien määrää. Kyselyn toteuttajien havaintojen mukaan vanhempainillassa osa vastaajista täytti lomakkeen yhdessä pariskuntana, kirjastoissa ja kauppa-keskuksessa toteutetuissa kyselyissä vastaajina oli myös isovanhempia.

KYSELYTUTKIMUS

Liperin tiedonkeruun menetelmäksi valittiin kyselytutkimus, koska siellä haluttiin nopeasti saavuttaa mahdollisimman moni perhe. Kyselytutkimus antaa kvantitatiivista eli määrällistä tietoa. Sopivalla kysymyksen asettelulla myös kyselyn avulla voidaan saada tietoa ihmisten kokemuksista omasta hyvinvoinnistaan. Kyselytutkimus on sopiva, kun halutaan saada kerättyä tehokkaasti ja nopeasti täsmällistä tietoa valikoidulta kohderyhmältä. Kyselylomakkeet lähetettiin perheille lapsen esikoulun kautta.

Lapsi kokemustiedon tuottajana

Niina Pennanen

PERHEIDEN JA LASTEN HYVINVOINTI-KOKEMUSTEN KUUNTELEMINEN VAATII EETTISTÄ OTETTA

SOHVI-hankkeen tavoitteena oli kerätä kokemustietoa hyvinvoinnista perheiltä ja lapsilta kysymällä siitä heiltä itseltään. Suomalaisessa kulttuurissa ja yhteiskunnassa perhe mielletään hyvin yksityiseksi alueeksi. Perheen sisäiset asiat eivät ole julkisia eikä niitä haluta jakaa kaikkien kanssa. Alaikäisten lasten käyttämisessä tiedonantajina on myös oma eettinen säännöstönsä. Tämä aiheen sensitiivisyys asetti hankkeen toteuttamiselle tiettyjä vaatimuksia. Tiedonkeruun toimintatavat valittiin niin, että ne ovat eettisesti perusteltavissa ja hyväksyttävissä.

Olenainen seikka tiedonkeruussa ja tulosten julkaisemisessa on anonymiteetin säilyttäminen. Tiedonkeruun tulokset julkaistaan niin, että yksittäisiä vastaajia ei pysty tunnistamaan eikä julkaistavassa materiaalissa kerrotut asiat henkilöidy kehenkään tunnistettavalla tavalla.

Lasten osalta tiedonkeruuseen ja tiedon käyttämiseen kysytään aina huoltajan lupa.

Haastateltavalle ei saa koitua haastattelusta haittaa eikä hän saa kokea tilannetta epämiellyttäväksi tai stressaavaksi. Lisäksi lapselle tulee aina korostaa, että mihinkään kysymykseen ei tarvitse vastata, jos ei halua.

Lapset tiedontuottajina ja etiikka -teemaa on käsitelty mm. tutkija Susanna Helavirran väitöksessä: väitös, Tampereen yliopisto 2011: Susanna Helavirta: Lapset hyvinvointitiedon tuottajina

Itä-Suomen SOHVI -hankkeessa haluttiin selvittää lasten kokemuksia hyvinvoinnistaan ja omasta arjestaan, mukaan lukien oma perhe, vapaa-aika ja koulu. Osa tämän julkaisun kuvista on saatu lasten hyvinvointitiedon keruun yhteydessä, lapsiagenttien kuvaamana. Kuvien käyttöön julkaisussa nimettöminä pyydettiin lupa sekä lapselta että huoltajalta.

Hankkeessa lapsilta kerättiin kokemustietoa erilaisin menetelmin. Toiminnalliset menetelmät osoittautuivat hyväksi keinoiksi. Tietoa kerättiin ns. hymynaamagallupilla Joensuussa Kauppakeskus Iso Myyssä Lapsen oikeuksien päivän tapahtumassa, ryhmähaastatteluilta tuupovaaralaisessa alakoulussa ja viidessä joensuulaisessa iltapäiväkerhossa ja lapsiagenttitoiminnalla kahdessa esikoulussa. Ryhmähaastatteluisa haastattelijoina oli hankkeessa opintojensa osia suorittavia terveydenhoitajaopiskelijoita Karelia-amk:sta ja kasvatustieteiden opiskelijoita Itä-Suomen yliopistosta. Sosionomiopiskelija keräsi opinäytetyötään varten kokemuksia päiväkotilasten arjesta piirtämisen ja sadutuksen avulla. Hyvinvointiin liittyvää kokemustietoa saatiin yhteensä 53 lapselta.

HYMYNAAMAGALLUP

Hymynaamagallup toteutettiin Iso Myyssä SOHVI-hankkeen järjestämän Lapsen oikeuksien päivän tapahtuman yhteydessä. Hankkeella oli esittely- ja tapahtumapiste, jossa ohikulkijoita informoitiin hankkeesta ja heille annettiin mahdollisuus kertoa omista kokemuksistaan eri menetelmin. Kahdelle värikkäälle pahvikartongille oli kirjoitettu kolme sanaa. Pikkulapsille osoitetussa kartongissa sanat olivat aamupuuro, hiihtäminen ja leikkikaverit. Vähän isommille lapsille oli sanat kasvokset, välitunti ja some. Lapset saivat kertoa mielipiteensä liimaamalla kartongille kysytyn sanan alle post it -lappuja, joissa oli erilaisia ”hymynaamoja”. Viisi erilaista naamaa kuvasivat mielipidettä erittäin miellyttävästä erittäin epämiellyttävään. Kartongit oli sijoitettu sellaiselle korkeudelle, että lapsi pystyi itse vastaamaan.

Pienemmät lapset ilmaisivat mielipiteensä usein vanhemman avustuksella, isommat lapset osasivat itsenäisesti vastata ohjeistuksen saatuaan. Myös yläkouluikäisiä nuoria osallistui galluppiin. Vähän isommista lapsista jotkut halusivat vastata kaikkiin kuuteen sanaan.

Menetelmän hyvät puolet ovat sen helppous ja nopeus. Aihepiirillä ja materiaalivalinnoilla, väreillä, jne. gallupista saa

kiinnostavan ja houkuttelevan näköisen. Sitä voi helposti käyttää massatapahtumissa, missä liikkuu paljon lapsia. Menetelmällä voi saada kerättyä paljon mielipiteitä lyhyessä ajassa. Yleensä pienet lapset liikkuvat yhdessä vanhempiensa kanssa ja vastaaminen tapahtuu vanhemman valvonnassa, minkä voi katsoa suostumukseksi vastata gallupiin.

Menetelmän haasteena on mm. riittävä ohjeistus. Nuorimmat lapset tarvitsevat selkeää ohjeistusta ja joskus kädestä pitäen ohjausta mielipiteensä ilmaisuun tällä tavalla. Myös vanhemmat lapset tarvitsivat lisäselitystä, mm. siihen mitä some-sana tarkoittaa. Haasteena on myös tiedon yksiuotteisuus. Jos mahdollista, niin lasta voisi jututtaa ja pyytää häntä perustelemaan mielipiteensä, jonka

haastattelija kirjaa ylös. Yksi havaittu epävarmuustekijä on, että kun eri-ilmaiset hymynaamat olivat erivärisillä papereilla, niin jotkut lapset valitsivat mielipiteensä paperin värin eikä ilmeen mukaan.

Hymynaamagallupia käytettiin myös alakoululaisten ryhmähaastattelun yhteydessä. Jokaiselle haastatteluun osallistuneelle lapselle jaettiin erilaisia paperille piirrettyjä hymynaamoja, joista hän joka kysymyksen kohdalla valitsi sopivimman ja näytti haastattelijoille. Haastattelijat esittivät lapsille väittämiä, joihin he vastasivat erilaisilla hymynaamoilla. Tämän jälkeen haastattelu jatkui suullisena. Hymynaamagallup selvästi aktivoi lapsen ajattelua ja auttoi häntä pohtimaan myös jatkokysymystä.

Hymynaamagallup
20.11.2013

Hymynaamagallup
20.11.2013

KÄDENNOSTO

Kädennostoa käytettiin mielipiteen ilmaisemisessa iltapäiväkerholaisten ryhmähaastattelussa. Haastatellut olivat 1-2 -luokkalaista. Kädennostolla saatiin yksinkertaisesti selvitettyä lapsen mielipide kyllä/ei -väittämiin. Menetelmän hyvä puoli on helppous, tosin vaihtoehtoa ei ole, jos ei ole varma tai jos haluaisi vastata sekä kyllä että ei, esim. kysymys ”Keksin itselleni helposti tekemistä”: ”joskus kyllä, joskus ei”. Kädennostomenetelmällä ei saada mielipiteen tai kokemuksen vivahde-eroja esiin. Lisäksi toisten lasten mielipide tulee helposti nähtäväksi ja koko ryhmä saattaa toimia yhden jäsenen esimerkin mukaisesti. Ryhmän mielipidejohtajan mielipide voi aiheuttaa ryhmäpainetta. ”Kun tuokin nosti käden, niin minäkin nostan.” Menetelmä ei siis välttämättä ole aina luotettava. Kokemustiedon keräämisessä kyllä/ei -kysymykset eivät useinkaan ole riittäviä, tai vastauksia pitäisi ainakin olla mahdollisuus tarkentaa.

RYHMÄHAASTATTELU

Ryhmähaastattelu on havaittu sopivaksi kouluikäisten haastattelumenetelmäksi, kunhan siihen on valmistauduttu hyvin. SOHV:ssa tehdyt ryhmähaastattelut on tallennettu ja jälkikäteen litteroitu tekstiksi, mikä helpottaa haastattelun analysoimista. Ryhmähaastattelun voisi myös videoida, jos siihen on lupa.

Haastatteluryhmän kokoonpanoon ja ryhmädynamiikkaan tulee kiinnittää huomiota ennen haastattelua. Oman mielipiteen ilmaisemiseen tarvitaan luottamuksellinen ja hyväksyvä ilmapiiri. Olisi hyvä, jos haastatteluryhmän kokonaisi esimerkiksi opettaja tai ohjaaja, joka tuntee lapset, ja tietää kuinka he käyttäytyvät toistensa seurassa. SOHVI:n kokemusten mukaan haastatteluryhmän sopiva koko on kaksi -kuusi lasta. Suuremmissa ryhmässä tulee helposti liian pitkiä odotusaikoja, ennen kuin itse pääsee ääneen, ja siitä voi aiheutua levottomuutta ja hälinää.

Haastattelutilanne on lapsille ainutkertainen tapahtuma, heille tulee kertoa haastattelun tarkoitus ja haastattelun kulku etukäteen selvästi. Lapsia ohjeistetaan kuuntelemaan ja kunnioittamaan toisen puheenvuoroa ja puhumaan omalla vuorollaan. Haastattelijalta vaaditaan tilannetajua, kykyä pitää ilmapiiri avoimen positiivisena ja kykyä rohkaista lapsia oman mielipiteen ilmaisuun. Haastattelusta saa enemmän irti, jos haastattelija tekee myös omia havaintoja ja kirjaa ne ylös.

Menetelmän hyvä puoli on se, että haastattelun aikana voi syntyä hyvää keskustelua, kaikki ilmaisevat oman näkemyksensä ja näin haluttua tietoa saadaan vaivattomasti. Parhaimmillaan lapset oppivat perustelevaan oman kantansa ja kunnioittamaan toistensa erilaisia mielipiteitä. Menetelmä on huono silloin, jos ryhmä ei toimi toivotulla tavalla. Pienryhmän yksikin osallistuja voi sekoittaa haastattelun kulun, jos hän ei jaksa keskittyä tai haluaa muuten häiriköidä tilannetta. Lapsi saattaa myös saada toisia liittymään häirintään mukaan. Tällöin ja haastattelusta kuluu paljon aikaa järjestyksen ylläpitämiseen. Levoton osallistuja turhauttaa muita haastateltavia ja syö positiivista ilmapiiriä. Voimakas persoona (mielipidejohtaja) ryhmähaastattelussa voi vaikuttaa toisten mielipiteisiin häiriköimällä tai vähätteleillä muiden mielipiteitä, jolloin haastattelutilanteesta voi tulla myös kiusaamistilanne. Tätä on syytä ennakoida korostamalla, että jokaisen mielipide on arvokas ja tärkeä, ja että toista ei saa häiritä tämän puheenvuoron aikana.

Haastattelijan pitää muistaa, että ei tee oletuksia eikä pidä asioita itsestäänselvyyksinä. Esimerkiksi perheeseen liittyvät asiat voivat olla lapselle sellaisia, mistä hän ei halua puhua. Ryhmässä lapsi voi alkaa arvottaa omaa taustaansa suhteessa muihin. Esimerkiksi perheenjäsenistä muiden kerrottua eräs lapsi vastasi näin: ”meillä ei oo mitään eläimiä, ei oo autoa, ei tietokonetta”.

Kysymysten asetteluun tulee kiinnittää tarkasti huomiota, kun halutaan saada laadullista kokemustietoa. Kyllä/ei -kysymykset eivät ole useinkaan riittävän informatiivisia. Keskusteleva ote haastattelussa tuottaa parempaa laadullista tietoa kuin täsmäkysymykset. Sellaisia kysymyksiä, joihin on helppo vastata yhdellä sanalla tulisi välttää. Yhden sanan vastauksista on vaikea tehdä johtopäätöksiä. Kysymyksen asetteluun tulisi olla sellainen, että lapsi voi vastata vapaasanaisesti ja oman mielipiteensä perustellen. Haastattelijan on hyvä tehdä lisäkysymyksiä vaikka jokaisen lapsen kohdalla, jos se on tarpeen.

LAPSIAGENTTITOIMINTA JA SEN MENETELMÄT

SOHVI-hanke on ideoinut yhdeksi tiedonkeruumenetelmäksi lapsiagenttitoiminnan. Ajatuksena on, että lapset itse kuvaavat ja kirjaavat muistiin havaintojaan omasta kokemuksestaan. Lapsiagenttitoimintaan on suunnitel-

Nuorten ääni kuuluviin

SOHVI-hanke keräsi tietoa hyvinvointiin liittyvistä kokemuksista yhteensä 33 joensuulaiselta ja 156 liperiläiseltä nuorelta.

Joensuussa nuoria kohdattiin niin turuilla ja toreilla kuin erilaisissa nuorta arkea tukevissa paikoissa. Nuorten ääntä kuultiin teemahaastatteluin, kyselyin ja toiminnallisin menetelmin. Liperiläisiä nuoria tavoitettiin yläkoululla koulupäivän yhteydessä. Mukana oli kaikki Liperin yläkoulun kahdeksaslukkalaiset oppilaat. Heidän kokemuksiaan kysyttiin toiminnallisilla menetelmillä.

TOIMINNALLISTA TIEDONKERUUTA STARTTIVALMENNUKSEN NUORILTA

Sanna Mustonen
Mirkka Sarkkinen

Starttivalmennuksessa olleiden nuorten kanssa toteutettiin kolmen päivän kokonaisuus, jossa tiedonkeruuseen käytettiin erilaisia toiminnallisia menetelmiä. Menetelmiä olivat valokuvaus, tarinallisuus ja draama sekä tulevaisuuden muistelu.

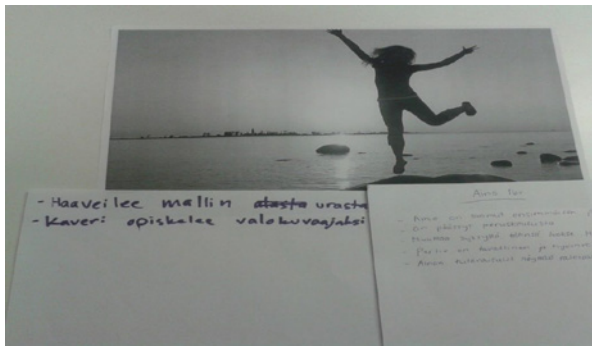
VALOKUVAUS

Ensimmäisen päivän teemana oli valokuvaus. Toiminnan tavoitteena oli saada tietoa siitä, missä nuoret liikkuvat ja viettävät vapaa-aikaansa. Lisäksi haluttiin tietoa siitä, mitkä paikat koetaan mieluisina ja vähemmän mieluisina ja miksi. Valokuvauksessa nuoret kävivät kuvaamassa Joensuun keskustan alueella positiivisia ja negatiivisia tuntemuksia herättäviä paikkoja. Valokuvat tulostettiin ja koottiin positiiviset sekä negatiiviset kuvat omiin ryhmiinsä. Tämän jälkeen nuorille annettiin tehtäväksi pohtia perusteluja sille, miksi valokuvattu paikka herättää positiivisia tai negatiivisia tuntemuksia. Nuoret kirjoittivat perustelunsa lapuille, jonka liimasivat omien kuviensa yhteyteen. Kuvista ja kuvattujen paikkojen herättämistä tuntemuksista kerrottiin toisille ja niistä keskusteltiin yhdessä. Lopuksi nuoret tutustuivat toistensa valokuviin ja teksteihin.

TARINALLISUUS

Kokonaisuuden toisen päivän teemana oli tarinallisuus ja draama. Toiminnan tavoitteina oli löytää yhtymäkohtia nuorten omaan elämään ja siihen, mikä erilaisissa elämäntilanteissa voisi olla tukena. Nuoret rakensivat kahden kuvan pohjalta kaksi erilaista tarinaa. Tarinat ohjeistettiin rakentamaan siten, että toisella kuvitteellisella henkilöllä menee elämässään huonosti ja toisella hyvin. Luotujen tarinoiden perusteella nuoret esittivät draaman avulla jonkin kohtauksen näiden henkilöiden elämästä. Toiminnan lopuksi keskusteltiin yhdessä työskentelyn herättämistä ajatuksista ja tarinoiden yhtymäkohdista nuorten omaan elämään. Lisäksi pohdittiin, mikä voisi olla vaikeammassa elämäntilanteissa apuna ja tukena.

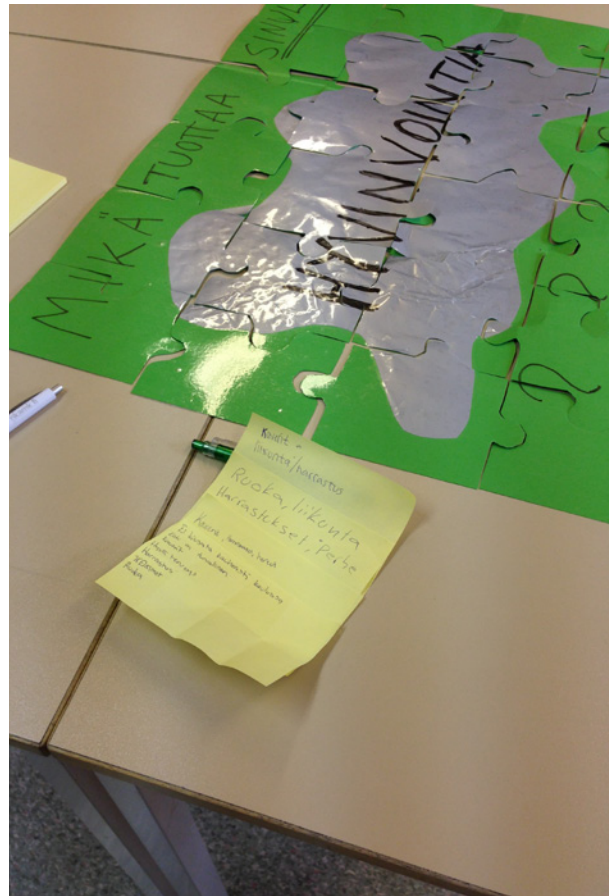
TULEVAISUUDEN MUISTELU

Kolmantena päivänä toimintana oli tulevaisuuden muistelu. Tämän toiminnan tavoitteena oli saada tietoa nuorten tulevaisuuden haaveista ja tavoitteista sekä keinoista niiden saavuttamiseksi. Nuoret ohjeistettiin pohtimaan omia unelmiaan ja tulevaisuuden tavoitteitaan sekä sitä, minkä he kokevat olevan avuksi niiden saavuttamisessa. Nuoret piirsivät tai kirjoittivat haaveistaan ja tavoitteistaan. Tämän jälkeen kaikkien työt laitettiin esille. Nuoret valitsivat jonkun toisen nuoren tekemän työn ja kertoivat siitä toisille oman tulkintansa mukaan. Tämän jälkeen kyseisen työn tehnyt nuori avasi työnsä sisältöä kertomalla siitä muille lisää sen verran kuin halusi. Lopuksi nuoret pohtivat yhdessä, mikä on auttanut siinä, että nämä haaveet ja toiveet on saatu tulevaisuudessa toteutettua.

TOIMINNALLISTA TIEDONKERUUTA LIPERILÄISILTÄ NUORILTA

PALAPELI

SOHVissa harjoitteluun tekevät hoitotyön opiskelijat järjestivät Liperin yläkoululle toiminnallisen tiedonkeruun, joka toteutettiin yhden koulupäivän aikana. Aikaa käytettiin yksi oppitunti yhtä koululuokkaa kohti. Ensin oppilaat saivat pienryhmissä ratkaistavakseen pulmatehtävän eli suuren palapelin, jossa oli nuorten hyvinvointiin liittyvä kysymys. Ratkaistuaan palapelin oppilaat pohtivat vastauksia pienryhmässä ja kirjoittivat niitä muistiin tarralapuille. Lopuksi ryhmien vastaukset koottiin yhteen suurelle kartongille luokan seinälle. Näin saatiin tietoa nuoren hyvinvointia parantavista ja sitä heikentävistä asioista.

Kuntalaisten ääni kuuluviin

Niina Pennanen

KAUPUNGINOSAKÄVELY

SOHVI toteutti Joensuun Rantakylässä 15.9.2014 Osallistu!Vaikuta! -päivän yhteydessä kaupunginosakävelyn. Sen tarkoituksena oli saattaa yhteen alueen asukkaita ja päättäjiä keskustelemaan alueen kehittämisestä, erityisesti lasten, nuorten ja perheiden näkökulmasta. Kävelyssä teemoina olivat mm. alueen turvallisuus ja harrastusmahdollisuudet. Kävelyn aikana saatua kokemustietoa välitetään eteenpäin Joensuun kaupungin turvallisuussuunnitelman päivitykseen ja Rantakylä-Utra kehittämissuunnitelman käyttöön.

HYMYNAAMA-PALAUTE KESKUSTELUN AVAAJANA

Kaupunginosakävelyä varten suunniteltiin reitti, jonka varrella oli kolme tehtävärastia. Ensimmäinen rasti sijaitsi leikkipuistossa ja sen teema oli turvallisuus. Keskustelun herättämiseksi rastille oli kiinnitetty kartonki, johon oli otsikoitu RANTAKYLÄN TURVALLISUUS ja piirretty positiivista palautetta varten hymynaama ja negatiivista palautetta varten surunaama. Kartongille osallistujat saivat ilmaista mielipiteensä liimaamalla siihen joko hymy- tai surunaama-tarralappuja. Rastilla olevat opiskelijat ja kävelyttäjät keräsivät vielä post-it -lapuille kävelijöiden kommentteja alueen turvallisuudesta ja kiinnittivät ne kartongille oikeaan kohtaan.

Toinen rasti sijaitsi alakoulun piha-alueen vieressä. Rastin teemana oli Rantakylän harrastusmahdollisuudet. Paikalle oli kiinnitetty kartonki, joka edellisen rastin tapaan herätteli keskustelua ja johon tarralappujen avulla ilmaistiin oma mielipide hymy- tai surunaamoin ja avoimin kommenttein.

IDEAPUU KOKOAA AJATUKSET YHTEEN

Kolmas rasti sijaitsi Rantakylän Asukasseura Ahkerat ry:n kerhotilassa, johon oli helppo tulla sijaintinsa vuoksi. Kerhotilaan järjestettiin kahvi- ja mehutarjoilu. Kahvittelun lomassa osallistujat keskustelivat yhdessä Rantakylän kehittämisestä ja kirjoittivat ideoita omenanmuotoisille tarralapuille. Apuna ideoiden kirjaamisessa oli hankkeessa harjoittelua tekevä Karelia-amk:n hoitotyön opiskelija. Kerhotilan seinälle oli kiinnitetty kartonki, johon oli piirretty puu. Osallistujat saivat liimata puunoksille oman idealappunsa.

Kävelyn aikana kävelyttäjän mukana kulki Karelia-amk:n sosionomiopiskelija, joka kirjasi muistiin kävelyn aikana käytyä keskustelua ja osallistujien kehittämisajatuksia. Muistio toimitettiin Rantakylä-Utra -alueen kehittämissuunnitelman käyttöön ja kaupungin turvallisuussuunnitelman päivitykseen.

Kaupunginosakävely on toimiva ja aktiivinen tapa saada ihmisiä liikkeelle ja osallistumaan oman asuinalueensa kehittämiseen. Järjestettäessä on huomioitava toivotulle kohderyhmälle parhaiten sopiva aika. Esimerkiksi päiväaika ei sovi pikkulapsiperheille, ikäihmiset liikkuvat asioilla yleensä aamuisin ja aamupäivisin, työssäkäyville sopii iltapäiväaika, jne. Kävelyyn voisi kutsua osallistumaan vaikka päiväkotiryhmän, koululuokan, tai oppilaskunnan opettajineen.

Hankkeen integrointi opetukseen

Kaisa Hiltunen

*”Mene edeltä kyllä se jää kantaa ole rauhassa, tiedät mä sua seuraan kyllä se jää kantaa, sulje jo silmäsi.”
(Stella/Janne Sivonen:
Aamun kuiskaus)*

”Kokemustietoa käytetään avaimena syrjäytymisen ehkäisemisessä. Kokemustiedon keräämiseen osallistuvat PKAMK:n sosiaali- ja terveysalan opiskelijat ja kohderyhmä sovitaan yhdessä kuntakumppanin eli Joensuun kaupungin kanssa.”

Hankkeen toimeksiantona valmistui yhteensä yhdeksän AMK-opinnäytetyötä yksilö- tai parityönä. Mukana oli yhteensä 13 opiskelijaa ja opintopisteitä näistä opinnäytetöistä kertyi yhteensä 195. Opinnäytetöistä neljä tehtiin hoitotyön, neljä sosiaalialan ja yksi fysioterapian koulutusohjelmassa. Kuudessa opinnäytetyössä keskityttiin

kokemustiedon keräämiseen, muissa näkökulmana oli joko hankkeen toimintaan tai sen palvelukokeiluihin liittyvä kehittäminen. Lista kaikista opinnäytetöistä löytyy tästä linkistä.

Lisäksi hankkeessa tehtiin yksi terveydenhoitajaopiskelijoiden kehittämistyö. Työ tehtiin parityönä ja opintopisteitä kertyi yhteensä 10. Kehittämistyö liittyi hankkeen palvelukokeiluun.

Hankkeessa suoritettiin myös harjoitteluja, joiden aikana opiskelijat esimerkiksi keräsivät kokemustietoa samaan tapaan kuin em. opinnäytetöissä. Lisäksi opiskelijat osallistuivat harjoittelunsa teemasta riippuen hankkeen palvelukokeiluihin tai olivat mukana arvioimassa hanketta.

Esi- ja alkuopetusikäisten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen ryhmäohjauksena oli opiskelijamäärältään suurin yksittäinen palvelukokeilu. Kolmen lukukauden aikana mukana oli 35 opiskelijaa. Heistä kolme toimi suunnittelu-tehtävissä [kevät 2013] ja loput 32 toteuttivat ryhmäohjausta [syksy 2013 ja kevät 2014]. Opiskelijoista 18 oli sosionomiopiskelijoita ja 17 terveydenhoitajaopiskelijoita. Yksi suunnittelutyöhön osallistuneista opiskelijoista arvioi palvelukokeilua opinnäytetyössään.

Muissa palvelukokeiluissa, kokemustiedon keräämisessä ja hankkeen arviointitehtävissä oli mukana harjoittelun

muodossa yhteensä 16 opiskelijaa: kaksi terveydenhoitajaopiskelijaa, 14 sairaanhoitajaopiskelijaa ja 24 sosionomiopiskelijaa.

Kaiken kaikkiaan harjoittelustaan osan tai harjoittelun kokonaisuudessaan suoritti hankkeessa yhteensä 95 opiskelijaa. Opintopistemäärä vaihteli opiskelijakohtaisesti aina yhdestä opintopisteestä 22 opintopisteeseen.

Sairaanhoitajaopiskelija Toni Pakarinen suoritti hankkeessa perhehoitotyön harjoittelun. Harjoittelussaan hän keskittyi erityisesti miesnäkökulmaan. Tonin ajatuksia mm. isien vertaistuesta voit lukea täältä.

Teoriaopintojen osalta mukana oli monien alojen opiskelijoita. Hoitotyön koulutusohjelman tutkimus- ja kehittämispainoissa toteutettiin liperiläisille perheille suunnattu kysely ja kyselyn tulosten analysointi. Tähän osallistui 30 sairaanhoitaja-opiskelijaa. Sosiaali- ja terveysalan osalta suurin yksittäinen kokonaisuus oli yhteensä 42 sairaanhoitajaopiskelijan toteuttama tiedonkeruu erilaisissa hoitotyön yksiköissä. Opiskelijat haastattelivat työnteekijöitä. Tiedonkeruun tuloksia käsitellään projektipäällikkö (5.7.2014 asti) Kaisa Hiltusen artikkelissa, joka on julkaistu valtakunnallisen SOHVI-hankkeen artikkelijulkaisussa. Luovan talouden keskuksen tutkimus- ja kehittämispainoissa yhteensä 14 opiskelijaa toteutti suunnittelutyötä nuoriin kohdistuvan tiedonkeruun pohjaksi. Mukana oli matkailun, viestinnän ja tietojenkäsittelyn opiskelijoita. Myös yksittäiset opiskelijat toteuttivat tiedonkeruuta erilaisilla opintojaksoilla. Merkittävä lähtölaukaus lasten kokemustiedon keräämisessä oli kahden sairaanhoitajaopiskelijan suunnit-

telema ja toteuttama ryhmähaastattelutilanne, johon osallistui viisi alakouluikäistä lasta. Haastattelusta saatu tieto oli erittäin rikasta ja se vaikutti merkittävästi tiedonkeruun suunnitteluun ja toteutukseen hankkeen loppuajankana.

Karelia-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden lisäksi hankkeessa oli mukana myös Itä-Suomen yliopiston ja Joensuun Lyseon lukion opiskelijoita. Neljä yleisen kasvatustieteen opiskelijaa osallistui hyvinvointitiedon keräämiseen sekä hankkeen palvelukokeiluihin. Lukiolaiset puolestaan olivat mukana toteuttamassa hankkeen järjestämää Lapsen oikeuksien päivän tempausta tekemällä lapsille kasvomaalauksia.

Tarkkaa opiskelija- ja opintopistemäärää on hankala arvioida ilman systemaattista tilastointijärjestelmää. Mikäli hankkeen toimintaan on osallistunut kokonainen opiskelijaryhmä, jokaista opiskelijaa ei ole kirjattu yksitellen muistiin. Hankehenkilöstön arvion mukaan hankkeessa on ollut mukana yli 200 opiskelijaa ja opintopisteitä on kerrottu yli 650.

Näin laaja ja monipuolinen opiskelijayhteistyö ei olisi ollut mahdollista ilman innostuvia ja innostavia opettajia. Vapaamuotoisen tilastointijärjestelmän perusteella mahdollistajina on toiminut ainakin 25 eri opettajaa, joista 21 Karelia-ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan keskuksesta, kaksi Luovan talouden keskuksesta sekä yksi opettaja Itä-Suomen yliopistosta ja samoin yksi opettaja Joensuun Lyseon lukiosta. Sosiaali- ja terveysalan keskuksen osalta mukana oli 11 hoitotyön, seitsemän sosiaalialan ja 3 fysioterapian koulutusohjelman opettajaa.

HANKKEESSA TEHDYT OPINNÄYTETYÖT

HANKKEESSA TEHDYT OPINNÄYTETYÖT:

Kokemustietoa tuottaneet opinnäytetyöt

- » Perhe kuin sirkus - miten me tästä selvitään: Perheiden kokemuksia vuorotyön ja perheen yhteensovittamisesta. Sairaanhoidajaopiskelijat Elina Kurkinen ja Anne Lackman. 2014.
- » Pienituloisten perheiden ruokailutottumukset. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja perhe- ja elämäntieteiden tutkimuskeskus. Sairaanhoidajaopiskelijat Marja Huusko ja Maria Lind. 2014.
- » ”Ihan turha soittaa kellekään viranomaisille” – Suomalaisien miesten kokemuksia parisuhdeväkivallasta ja avun hakemisesta. Sosionomiopiskelija Piia Vattulainen. 2014.
- » Joensuulaisten lapsiperheiden äitien näkemyksiä omasta hyvinvoinnistaan. Sosionomiopiskelijat Anniina Keränen ja Hanna Repo. 2013.
- » Joensuulaisten lapsiperheiden arjen hyvinvointi: Kokemustietoa SOHVI-hankkeesta. Sairaanhoidajaopiskelijat Piia Kortelainen ja Tuija Pennanen. 2013.
- » ”Ja sitten vielä täällä on hirveesti lapsia ja on ahasta”: Lasten kokemuksia päiväkodin arjesta. Sosionomiopiskelija Heidi Suvanto. 2013.
- » Terveystieteiden tutkimuskeskus ja perhe- ja elämäntieteiden tutkimuskeskus. Sairaanhoidajaopiskelija Annukka Ruokolainen. 2013.

Suomalaisten miesten

kokemuksia parisuhdeväkivallasta

Sosionomiopiskelija Piia Vattulainen teki opinnäytetyönsä hankkeemme toimeksiantona. Kiinnostuksen kohteena hankkeen näkökulmasta oli kokemustiedon kerääminen miehiltä sekä sähköisen kyselyn soveltuminen kokemustiedon keräämiseen.

Kyselyn tulosten mukaan miehet kokevat parisuhteissa sekä henkistä että fyysistä väkivaltaa. Koettu väkivalta on monimuotoista.

- » huutaminen, mitätöinti, kontrollointi, omaisuuden rikkominen, mustamaalaus, uhkailu, pelottelu, kotirauhan rikkominen
- » esineellä heittäminen, töniminen, lyöminen, puukotuksen yritykset, kulkemisen estäminen

Myös väkivallan syyt ovat moninaisia, niitä etsitään joko puolisoista tai itsestä. Annetaan kokemusten puhua puolestaan:

”Avopuolisoni väkivaltainen käyttäytyminen liittyi mustasukkaisuuteen..”

”..hän pyrki peittämään huonoa itsetuntoaan ja alistamaan minua.”

”Perheellämme oli talousvaikeuksia, joiden hän koki olevan minun syytäni.”

”Kumppanin aiemmat väkivaltakokemukset ja psyykkinen sairastuminen..”

”Oma herkkyyteni..”

”Jos mies on kasvanut periaatteeseen ’naista ei koskaan lyödä’ niin sellainen mies on helppo kohde..”

”Tarvitsi itselleen todisteita siitä että olisin muka väkivaltainen.”

Joskus lapset joutuvat osallisiksi käytettävään väkivaltaan, olemalla esim. kiristyksen, painostuksen tai jopa fyysisen väkivallan välineenä sekä kohteena. Mies saatetaan myös vieraannuttaa omista lapsistaan tai lasten tapaamista hankaloitetaan tai pyritään estämään. Väkivaltaiseen suhteeseen saatetaan jäädä lasten takia. Väkivaltatilanteessa uhri saattaa ottaa yhteyttä lastensuojeluviranomaisiin, koska kumppanin väkivaltainen käytös on huolestuttavaa lasten kannalta. Usein tilanteesta yritetään selvittää itse, jos se ei onnistu, apua on haetaan myös mm. lastenneuvolasta.

Lue lisää Piian opinnäytetyöstä ”Ihan turha soittaa kellekään viranomaisille” – Suomalaisten miesten kokemuksia parisuhdeväkivallasta ja avun hakemisesta.

Hankkeen palvelukokeiluihin liittyvät opinnäytetyöt

- » Alakouluikäisten lasten liikuntaharrastusmahdollisuudet Joensuussa – Opas vanhemmille. Fysioterapeuttiopiskelija Suvi Memonen. 2014.
- » Esi- ja alkuopetusikäisten lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen: harjoittelu yhteistyön arviointi. Sosionomiopiskelija Marika Kekkonen. 2014.

Hanketoiminnan kehittämiseen liittyvät opinnäytetyöt

- » Hanketyö terveysalan oppimisympäristönä: Karelia-ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan keskuksen hankeseminaaripäivä 19.2.2013. Sairaanhoidajaopiskelijat Virpi Kuikka ja Nelli-Tuulia Kuosmanen. 2013.

Verkostotyö ja osaamisen integrointi SOHVI:ssa

Kaisa Hiltunen

”Hei juna miks tuot mua pohjoiseen aina ja yhä uudelleen Vi anländer om en stund till Joensuu hei taasko se mulle tapahtuu” (Ukkosmaine, Saavumme Joensuuhun)

”Joensuussa SOHVI-hanke kerää kokemustietoa syksyllä 2011 perustettavan terveyden ja hyvinvoinnin työryhmän käyttöön ja määrittelemästä kohteesta painottaen syrjäytymisuhan alla olevia kansalaisia. --- Tämän jälkeen haetaan asiakasryhmään kuuluvia yritys- ja järjestötoimijoita yhteistyöhön. Hankkeen aikana luodaan yhteistyörakenne, joka jatkuu hankkeen päättymisen jälkeen.” (Hankehakemus, s. 5)

Ari Tarkiainen

Yleensä kehittämisen yhteydessä puhutaan yhteistyöstä, mutta aika harvoin jäsennetään sitä, mitä sillä tarkoitetaan. Yhteistyötä voi tehdä monella tavalla ja monien kanssa, mutta mitä sillä tarkoitetaan loppujen lopuksi. SOHVISSA lähdettiin alun alkaen sitä, että yhteistyö tulee ymmärtää laajemmassa erityisesti oppimista ja muutosta painottavassa viitekehyksessä. Tällöin suhde yhteistyöhön on strategisempi ja sillä tavoitellaan pitkän aikavälin yhteistyötä sekä todellisia muutoksia. Yksi tapa jäsentää yhteistyötä on puhua koordinaatiosta, kooperaatiosta ja yhdessä työskentelystä. Näistä viime mainittu on kaikkein vaativin, mutta myös kaikkein vaikuttavin yhteistyön muoto. Jos kaksi ensimmäistä koordinaatio ja kooperaatio keskittyvät työnjaollisiin ja yhteisen suunnitelman työstämiseen, yhdessä työskentely tähtää syvempään yhteistyöhön. Tärkeää on, että kyetään luomaan ympäristöjä ja tilanteita, joissa kaikki yhteistyön perustekijät saatetaan liikkeeseen. Toisin sanoen pyritään siihen, että yhdessä toimijat laativat osallisina yhteistyölle käsikirjoituksen. Tuo

käsikirjoituksen yhdessä luonti tarkoittaa, että yhteistyö syvenee ja sen lähtökohta on avoin luottamus ja luovuus. Tavoite on saada aikaa muutoksia sekä ihmisten omassa ajattelussa että ihan käytännön ympäristöissä. Yksittäistapauksissa myös toimintaa ohjaavat säännöt ja tottumukset joutuivat liikkeeseen.

Kun tähän yhdistetään osaamisen ja oppimisen elementti ollaan sangen lähellä sitä, miten SOHVissa yhteistyötä on tehty. Suurin osa yhteistyöstä on ollut alkuun varovaista, mutta aika pian kyettiin luomaan tilanteita ja tapaamisia, joissa ajatus ja ideat saivat liikkua vapaasti. Tämä näkyi myös siinä, että sangen nopeasti SOHVI-toimijat pääsivät sisään monenlaisiin verkostoihin ja heitä haluttiin kuulla ja heitä kuunneltiin. Seuraavassa lyhyt tiivistys siitä, miten asiat käytännössä etenivät.

KUNTAKUMPPANIT

Teimme yhteistyötä kahden pohjoiskarjalaisen kunnan sekä useiden eri järjestöjen ja muiden hankkeiden kanssa. Joensuu toimi hankkeen kuntakumppanina jo suunnitteluvaiheessa, lisäksi tiedontuotantoa toteutettiin Liperissä hankkeen viimeisenä toimintavuonna. Tiedontuotanto kytkettiin kuntien hyvinvointikertomustyöhön: kertomuksista nousseet havainnot määrittivät millaisen kokemustiedon keräämiselle on tarvetta ja toisaalta kerätty kokemustieto täydensi hyvinvointikertomuksissa olevaa määrällistä hyvinvointitietoa. Katso esimerkki tästä.

Joensuun kanssa tehtyyn yhteistyöhön sisältyi myös seuraavia kokonaisuuksia:

- » *Varhaiskasvatuksen perheohjaajien työn kehittäminen.* Hankkeessa innovoitiin ns. RAULI-menetelmä, jonka avulla voidaan kehittää ja arvioida työtä prosessinomaisella osallistavalla tavalla. [linkki RAULI-menetelmään] Varhaiskasvatuksen perheohjaajat ovat myös olleet merkittäviä yhteyshenkilöitä lapsiagenttitoiminnan mahdollistumisessa. Lue lisää lapsiagenteista täältä [linkki].
- » *Esi- ja alkuopetusikäisten lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen ryhmäohjauksena.* Karelia-ammattikorkeakoulun sosionomi- ja terveydenhoitajaopiskelijat toteuttivat toimintaa kahtena lukukautena.

» *Hankkeen osallistuminen lasten ja nuorten kärkihankkeen asiantuntijaryhmään.* Projektipäällikkö osallistui kutsuttuna kyseiseen asiantuntijaryhmään. Tehtävänä oli kommentoida lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen kehittämistä hankkeessa kerätyn kokemustiedon näkökulmasta.

Lisäksi hankkeessa tehtiin yhteistyötä muutamien joensuulaisten päiväkotien, iltapäiväkerhojen ja koulujen kanssa. Yhteistyö liittyi hyvinvointitiedon keräämiseen (lapset, koululaisten vanhemmat) sekä hankkeen järjestämän Lapsen oikeuksien päivän tempaukseen (Joensuun Lyseon lukion IB-opiskelijat tekemässä kasvomaalauksia).

Liperin kanssa tehtyyn yhteistyöhön sisältyi seuraavat kokonaisuudet:

- » Hyvinvointitiedon kerääminen lapsiperheiltä. Esikouluikäisten lasten perheille tehtiin kysely loka-marraskuussa 2014.
- » Hyvinvointitiedon kerääminen yläkoulun 8. luokkalaisilta toiminnallisilla menetelmillä syyskuun 2014 lopussa.

Karelia-ammattikorkeakoulun hoitotyön opiskelijat toteuttivat tiedonkeruun osana opintojaan. Hyvinvointitiedon kootut tulokset menevät syksyn 2014 aikana kunnan päätöksentekijöiden tietoon lasten ja nuorten palveluita kehitettäessä.

RAULI-MENETELMÄ

Niina Pennanen

SOHVI-hanke toimi Joensuun päivähoidon perhetyön toiminnan arvioijana ja kehittäjänä syyskuussa 2013- tammikuussa 2014. Yhteistyön tuloksena syntyi RAULI-innovaatio, eli osallistava interventio työn kehittämiseen ja arviointiin, käytäntölähtöistä palvelumuotoilua osaamisen johtamiseen.

Yhteistyön lähtökohtana oli Joensuun kaupungin päivähoidon perhetyön (myöh. varhaiskasvatuksen) toiminnan kehittäminen. Kyseessä on puolentoista työntekijän yksikkö, jonka tehtäväkenttä ja toiminta-alue ovat laajat, koko Joensuun alueen päivähoidon perhetyö. Tavoitteena oli kehittää mittareita, joilla voi osoittaa prosessinomaisen perhetyön vaikuttavuutta ja merkityksellisyyttä.

RAULI-interventioon sisältyi viisi tapaamista, joiden aikana työntekijät osallistettiin kehittämään omaa toimintaansa. Keskeisiä tavoitteita työskentelyssä olivat perhetyön työnkuvan rajaaminen ja tehtävien priorisointi. Kantavana ajatuksena työskentelyssä oli käytäntölähtöisyys, asiakaslähtöisyys ja lapsilähtöisyys. Tapaamiskerrat olivat askelia kohti yhdessä pohdittuja tavoitteita.

SOHVI-hankkeen asiantuntija Ari Tarkiainen ja projektikoordinaattori Niina Pennanen suunnittelivat tapaamisten sisällön ja valitsivat kunkin tapaamiskerran teemaan sopivat osallistavat menetelmät. Tapaamiset toteutettiin päivähoiton perhetyön toimistotilassa. Tapaamisten kesto oli noin kaksi tuntia.

RAULIN viisi askelta (viisi tapaamiskertaa):

- 1) tarpeiden ja tavoitteiden kartoittaminen, mm. Six hats -metelmän avulla
- 2) tarpeiden mukaisen toiminnan suunnittelu, tavoitteeksi päivähoiton henkilökunnan osallistaminen ja verkottuminen, ja osallistavien vanhempainiltojen kehittäminen
- 3) toiminnan muutosten arviointi osallistavan ja valtaistavan arviointitavan avulla: kehittämistoiminnan priorisointi henkilökunta - vanhemmat -suuntaan.
- 4) toiminnan kehittäminen: keinot yhteistyölle perhetyö & henkilökunta ja vanhemmat
- 5) muutoksen vaikuttavuuden arviointi ja laadullisten mittareiden luominen

Toiminnan onnistumisen edellytyksenä oli innostunut ja sitoutunut työyhteisö, jolla oli vahva kokemus ja asiantuntemus omalta alaltaan ja halu kehittää omaa työtään. Tärkeää oli jatkuva omaehtoinen kehittämistarpeiden ja muutoksen arviointi prosessin aikana. Olennaista oli myös, että prosessiin käytettiin aikaa useita kuukausia, niin että muutoksia pystyttiin käytännössä toteuttamaan. Tapaamisiin aikaresurssia käytettiin 5 x 2 tuntia. Tärkeää toiminnan jatkuvuuden kannalta oli työyksikön esimiehen hyväksyntä ja kannustus toiminnan kehittämiseen.

RAULI-intervention tuloksena tapahtui mm. seuraavaa: toiminnan nimi muutettiin Päivähoiton perhetyöstä Varhaiskasvatuksen perheohjaukseksi, ja sen näkyvyys ja tunnettavuus lisääntyivät, työnkuva selkiytyi ja oman työn merkityksellisyyden kokemus vahvistuivat. Intervention seurauksena perheohjaajat koordinoivat kaupungin varhaiskasvatuksessa perheohjauksen toimintaa.

RAULI-intervention vaikutus SOHVI-hankkeen kannalta:

- » mini-interventiomallin luominen ja kehittäminen prosessinomaiseen toimintaan
- » varhaiskasvatuksen tai sosiaalipalveluiden tarpeisiin soveltuvien laadullisten mittareiden kehittäminen
- » työkalupakki intervention menetelmistä Karelia amk:n TKI-toiminnan käyttöön

MITEN HANKKEEN TYÖ JATKUU?

Tiedon tuottamiseen liittyvää yhteistyötä jatketaan eri kumppaneiden kanssa maakunnallisella tasolla myös hankkeen jälkeen. Asiasta keskusteltiin hankkeen järjestämässä tiedontuotannon työpajassa Pohjois-Karjalan maakuntaliiton, Joensuun kaupungin ja Pohjois-Karjalan kansanterveyden keskuksen kanssa. Tiedontuotannon rakennetta ja mm. RAULI-menetelmää kehitetään edelleen osana Karelia-ammattikorkeakoulun oppimis- ja palveluympäristö Voimalaa. Ryhmänohjaus esi- ja alkuopetusikäisten osalta jatkuu keväällä 2015. Syksyllä 2014 keskitytään toiminnan kehittämiseen ja opiskelijoiden osaamisen vahvistamiseen.

Muut yhteisöt

Yhteistyö määräytyi pitkälti hankkeen kohderyhmän mukaan eli tähän listaan kuuluvat enimmäkseen lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin liittyvät järjestöt. Näistä merkittävin on Pelastakaa Lapset ry, jonka kanssa tehtiin yhteistyötä erityisesti Joensuun Perheentaloa koskien. Keskeisintä toiminnassa oli lasten osallisuuden edistäminen toteuttamalla lasten haastatteluja ja lapsiagenttitoimintaa. Yhteistyötä tehtiin myös monikulttuurisen toiminnan edistämiseen liittyen: hankkeessa mukana ollut venäläistäustainen sairaanhoitajaopiskelija toteutti Perheentalolla venäjänkielistä ohjausta ja teki pieniä käännöstöitä. Yhteistyötä tehtiin myös Rantakylän Lähiötalon kanssa, jonka taustalla on Viadia Joensuu ry.

Nuorten kokemustiedon keräämiseen liittyen yhteistyötä tehtiin mm. Pohjois-Karjalan mielenterveyden tuki ry:n, Nuorisosasuntoliitto ry:n, Joensuun Seudun Nuorisotasuntoyhdistyksen, Joensuun Nuorisoverstas ry:n ja ASPA-säätiön kanssa. Lisää nuorten kokemustiedon keräämisestä löydät täältä. Miessakit ry oli puolestaan yhteistyökumppanina hankkeessa järjestetyssä miestyön koulutuksessa. Koulutuksella vahvistettiin miestyön osaamista Pohjois-Karjalassa, lisäksi koulutuksen yhteydessä kerättiin kokemustietoa miehiltä

Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys ry on ollut vahvana yhteistyökumppanina hankkeen eri toiminnoissa. Rantakylän asukasseura Ahkerat ry oli mukana Osallistu!Vaikuta! -tapahtuman järjestämisessä syyskuussa 2014.

Muut hankkeet

Teimme hankkeessa yhteistyötä myös muiden hankkeiden kanssa. Käynnistimme SuviMummola-toiminnan yhdessä Karelia-ammattikorkeakoulun Ikäosaamisen vahvistaminen monialaisena yhteistyönä IMMO-hankkeen kanssa. Lisätietoa SuviMummola-toiminnasta löydät IMMO-hankkeen loppujulkaisusta sivuilta 12-14

Osallisuushanke Salli oli merkittävä kumppani nostamassamme esille kuntalaisten osallisuuden merkitystä yleisemmällä tasolla. Konkreettisesti tempaisimme kahtena syksynä Osallistu! Vaikuta! -teematapahtumien muodossa. Syyskuussa 2013 me sohilaiset keräsimmme joensuulaisilta vanhemmilta kokemustietoa pikakyselyn muodossa ja vuotta myöhemmin 15.9. järjestimme Rantakylässä ns. kaupunginosakävelyn, jossa teemoina olivat arjen turvallisuus sekä Rantakylän kehittäminen lapsiperheiden ja nuorten näkökulmasta. Kävelyn aikana kerätyt ideat välitettiin Joensuun kaupungin turvallisuussuunnitelman päivitykseen ja Rantakylä-Utra kehittämishankkeen käyttöön. Hanke järjesti Karelia-ammattikorkeakoululla 1.10.2014 yhdessä Pohjois-Karjalan Maakuntaliiton kanssa Lapsiperheiden hyvinvointifoorumin, jossa esillä oli kolme hankkeessa tehtyä perheiden hyvinvointiin liittyvää opinnäytetyötä.

Merkittävin hankekumppanimme oli kuitenkin luonnollisesti sisarhankeemme, ns. valtakunnallinen SOHVI-hanke (1.3.2012 – 28.2.2014). Hanketta hallinnoi Turun ammattikorkeakoulu, jonka lisäksi mukana olivat myös Diakonia-ammattikorkeakoulu, Laurea-ammattikorkeakoulu, Oulun ammattikorkeakoulu ja Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Valtakunnallisen hankkeen toiminnasta ja tuloksista voit lukea hankkeen artikkelijulkaisusta Kokemustieto, hyvinvointi ja paikallisuus sekä hankkeen loppuraportista Kokemuksia hyvinvoinnista – SOHVI-hankkeen loppuraportti.

Päätöksenteko ja kokemustieto

Ari Tarkiainen

Kokemustiedon tuottamisen ydinkysymys on, miten sitä voidaan käyttää suomalaisessa katsannossa hyväksi päätöksenteossa ja palveluja arvioitaessa ja niitä kehitettäessä. Kuntaliiton pitkään valmisteleva kuntajohtamisen uusi näkökulma haluaa asettaa perinteisen vahvasti talouteen kiinnittyvän johtamisen rinnalle hyvinvointijohtamisen. Hyvinvointijohtaminen voidaan ymmärtää kestäväen kehityksen sateenvarjona alle sijoittuvaksi laaja-alaiseksi johtamisen näkökulman. Ajatus on, että kuntien päätöksenteko määrittelee alueen ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyden pitemmällä aikavälillä. Kunnan viimekätinen päämäärä on kuntalaisten hyvinvointi, joka on kestävää.

Tärkeää on siis tuottaa monipuolisesti tietoa siitä, mikä on kunnan ja kuntalaisten tosiasiallinen hyvinvoinnin tila, mutta myös siitä, millaiselta tulevaisuus näyttää pitemmällä aikavälillä. Hyvinvointikertomuksien avulla kunnat voivat asemoida oman tilanteensa ja vertailla muihin kuntiin ja alueisiin. Tämä laaja indikaattoritietoon pohjaava tietovaranto sisältää myös kokemustietoa, mutta ei niin paljon kuin olisi tarve. Kokemustiedolla voidaan täsmentää ja selventää kuntalaisten hyvinvointikokemusta. Olisikin tärkeää, että kunnat laajentaisivat ns. kuulemisten ja katselmusten valikoimaa, jolloin eri-ikäisten ihmisten ääni saataisiin paremmin kuuluviin. Myös työntekijöiden ja ammattilaisten näkemyksille tulisi luoda tilaa. Tämä tarkoittaa hyvinvointiryhmien roolin vahvistamista ja nostamista kunnan strategiatyökaluksi. Vain siten voidaan aidosti kehittää ja arvioida palveluja.

Sananen hankehallinnosta

Kaisa Hiltunen

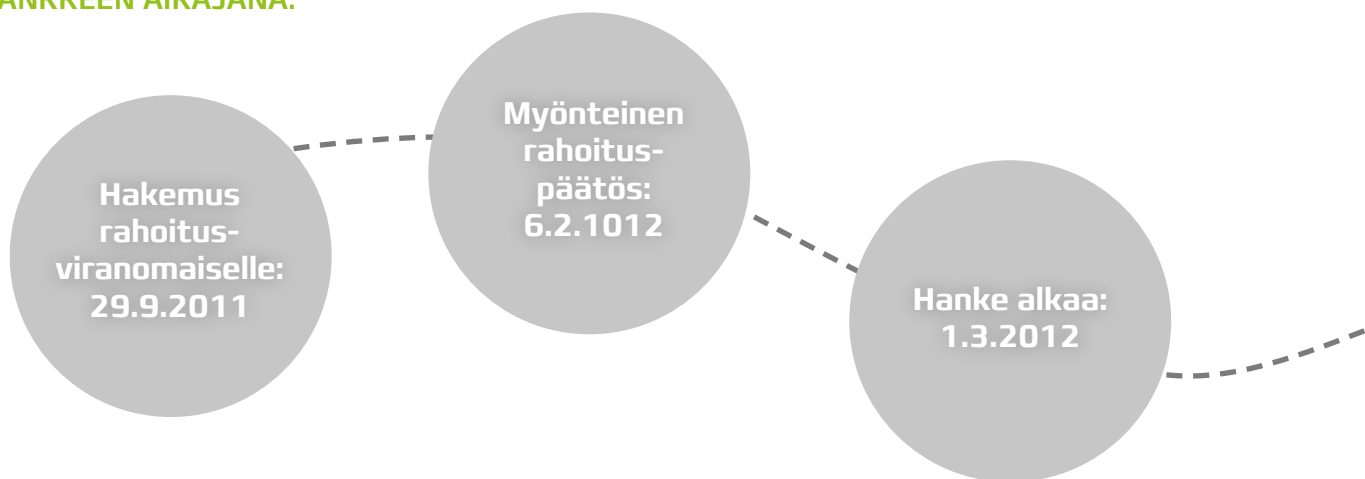
SOHVimme alkoi Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa 1.3.2012 ja se päättyi Karelia-ammattikorkeakoulussa 31.12.2014. Organisaatiomuutos Joensuun kaupungin liikelaitoksesta osakeyhtiöksi tapahtui 1.1.2013. Hanke suunniteltiin kaksivuotiseksi, mutta hanke sai jatkoaikaa vuoden 2014 loppuun.

Pääosa hankerahoituksesta tuli Euroopan sosiaalirahastosta ja sen merkinä hankkeen materiaaleista löytyykin ns. ESR-lippu. Hanke alkoi rakennerahastokaudelle 2007–2013, jota kuvataan Vipuvoimaa-tunnuksella. Hankkeen rahoittajaviranomaisena toimi Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus). Rakennerahasto-ohjelmassa hanke kytkeytyi työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistämistä sekä syrjäytymisen ehkäisemistä koskevaan toimintalinjaan.

Hankkeen toiminnasta on laadittu rahoittajan ohjeiden mukaiset väliraportit ja seurantatiedot. Hankkeessa on myös tehty väliarviointi, jonka tulokset ohjasivat hankkeen toimintaa viimeisen 15 kuukauden ajan. Hankkeen tavoitteita ei ollut tarve muuttaa tai tarkentaa missään vaiheessa.

Hankehenkilöstössä tapahtui joitakin muutoksia hankkeen aikana. Projektikoordinaattorimme Niina Pennanen suoritti hankkeessa sosiologian opintoihinsa liittyvän harjoittelun huhti-kesäkuussa 2013, jonka jälkeen hän jatkaa hankkeessa aina vuoden 2014 loppuun saakka. Projektipäällikkö Kaisa Hiltunen jäi äitiysvapaalle heinäkuussa 2014 ja hänen sijaisenaan toimi elokuusta alkaen Heli Rinnekallio.

HANKKEEN AIKAJANA:

HANKKEEN TAVOITTEET

- 1] Tuottaa kansalaisten hyvinvointia kuvaavaa kokemustietoa sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisen tueksi ja erityisesti palvelemaan kuntien hyvinvointikertomuksia.
- 2] Kehittää uusi ja innovatiivinen tapa tunnistaa kokemustiedon pohjalta sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämistarpeita erityisesti syrjäytymisen ehkäisemiseen.
- 3] Tunnistaa sektorirajat ylittäviä osaamistarpeita ja kehittää palveluratkaisuja.

HANKEHENKILÖSTÖ:

- » Projektipäällikkö: Kaisa Hiltunen [1.3.2012 – 4.7.2014],
- » Heli Rinnekallio [sij. 1.8. – 31.12.2014]
- » Projektisihteeri: Anja Väistö
- » Projektikoordinaattori: Niina Pennanen [1.7.2013 – 31.12.2014]
- » Projektiasiantuntija: Ari Tarkiainen

HANKKEEN OHJAUSRYHMÄTOIMINTAAN OSALLISTUNEET ORGANISAATIOIOT:

Joensuun kaupunki
 Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
 Pohjois-Karjalan kansanterveyden keskus
 Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry
 Itä-Suomen yliopisto ja Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen ky [yhteinen edustaja]
 Joensuun Seudun Kehittämisyhtiö JOSEK oy
 Pohjois-Karjalan ELY-keskus
 Karelia-ammattikorkeakoulun opiskelijakunta POKA
 Karelia-ammattikorkeakoulu

Hankkeen
alkuperäinen
päättymisaika:
28.2.2014

Muutos-
hakemus
jatkoajasta:
2.9.2013

Myönteinen
rahoituspäätös:
6.9.2013

Hanke loppuu:
31.12.2014

Liitteet

LAPSET, NUORET JA LAPSIPERHEET JOENSUUSSA

Pienten lasten [alle 7-vuotiaat] määrä tulee lisääntymään ennusteen mukaan seuraavan 10 vuoden aikana. Lapsiperheiden määrä suhteessa kaikkiin perheisiin on laskenut. Yksinhuoltajaperheitä on lähes neljännes lapsiperheistä. Lasten pienituloisuusaste on selvästi vertailukuntien korkein mutta lapsiperheiden suhteellinen tuloasema ei ole keskimääräistä heikompi verrattuna kunnan yleiseen pienituloisuusasteeseen. Yläkouluikäisten keskuudessa korostuvat psykososiaaliset ongelmat (ystävien puute, masentuneisuus, koulukiusaus, vanhemmuuden puute). Toisen asteen opiskelijoiden kohdalla näkyvät erot elintavoissa. Ammatillisissa oppilaitoksissa esiintyy selvästi enemmän esim. tupakointia. Ylipaino on lisääntynyt yleisesti ikäluokassa ja on vielä yleisempää ammattikouluikäisten keskuudessa kuin lukiolaisilla.

Joensuussa nuoria jää koulutuksen ulkopuolelle vähän suhteessa vertailukuntiin. Kuitenkin nuorisotyöttömyys on vertailualueiden korkein, jonka seurauksena myös toimeentulotukea saaneiden määrä on vertailukuntia korkeampi. Mielensterveyshäiriöt ovat lisääntyneet nuorilla aikuisilla kuten myös päihdehuollon raskaiden palveluiden käyttö.

Kokemustieto

Vanhemmat kokevat toistuvasti ristiriitaa perheestä ja itsestä huolehtimisen ja kodin ulkopuolisten tekijöiden, kuten työn tai opiskelun, välillä, lähinnä ajankäytön ja jaksamisen

suhteen. Epäsäännölliset työajat, vuoro- ja yötyö, työkiireet tai opiskelupaineet koetaan hyvinvointia vähentävänä. Vanhemmat kaipaavat aikaa itsestä huolehtimiseen ja parisuhteen hoitamiseen. Isovanhempien ja sukulaisten antama tuki ja apu koetaan tärkeäksi. Läheisten tukiverkostojen puuttuessa avun ja tuen hakeminen ja saaminen koetaan vaikeaksi. Asiantuntijahaastattelussa nousee esille perheiden kiire, jonka koetaan lisäävän myös lasten levottomuutta ja uupumusta. Vanhemmuuteen liittyy haasteita (esim. epävarmuus, osaamattomuus, riittämättömyyden tunne), tukea vanhemmuuteen kaivataan esim. käytännön kasvatusvinkkien ja rohkaisun muodossa. Perheet tarvitsisivat kotiin vietävää arkista apua sekä matalan kynnyksen palveluja ilman ”paperibyrokratiaa”. Myös mielensterveysongelmat nousevat esille, erityisenä haasteena on saada tukea ja apua vanhempien ongelmiin. Asiantuntijat toivovat yhteistyön kehittämistä erityisesti tämän osalta.

Perheet toivovat neuvolasta nykyistä enemmän tietoa, tukea ja ohjausta perheen arkeen, varsinkin odotus- ja vauva-aikana sekä erotilanteessa. Asiantuntijahaastattelussa nousee esille avio- ja avoerojen sekä huoltajuuksiin vaikutus perheiden kanssa tehtävään työhön. Uutena huolestuttavana ilmiönä nähdään erojen yleistyminen vauvaperheissä, samoin kuin koululaisten oireilu (esim. väkivaltaisuus) ja tyttöjen lisääntyneet ongelmat (esim. masennus). Asiantuntijahaastattelussa nousee esille suurien päiväkotij- ja oppilasryhmien haasteet. Pienempien ryh-

mien myötä erityistyöntekijöiden tarve saattaisi vähentyä. Perheissä murrosikä nähdään edelleen haasteellisena vaiheena ja murrosikäisen vanhemmuus koetaan vaativaksi. Asiantuntijat tuovat esille perhevalmennuksen tärkeyden, sitä tulisi olla jatkuvasti saatavissa. *Järjestöyhteistyö on tärkeää vastatessa perheiden tarpeisiin.*

Vanhemmat kokevat asuinalueen lapsiperhepalvelut ja paikalliset vanhempien vertaisverkostot tärkeiksi. Asiantuntijahaastatteluuissa palvelujen sijaitseminen ns. omassa kaupunginosassa lähemmäksi nähdään yhteistyötä ja siten asiakkaiden hyvinvointia edistävänä asiana. Tiedonkulkua ja vuoropuhelua tulisi kehittää yleisemminkin. Kotona lasta hoitavat vanhemmat kaipaavat omalle asuinalueelle avointa matalan kynnyksen toimintaa ja perhekerhoja. Asiantuntijat kohtaavat työssään myös yksinäisiä vanhempia ilman minkäänlaisia verkostoja. Vanhemmat toivovat lisää lapsiparkkeja. Rantakylän Lähiötalon käyttäjät ovat tyytyväisiä kokemuksiinsa. Perheissä toivotaan, että lapsille löytyisi monipuolisia harrastusmahdollisuuksia läheltä kotia, harrastuksiin kuljettamiseen kuluu aikaa ja rahaa. Perheen niukka taloustilanne heikentää hyvinvointia. Asiantuntijahaastatteluuissa tuodaan esille myös alueellinen epätasa-arvo Joensuun sisällä. Kaupungin ns. reuna-alueella olevien perheiden nähdään olevan huonommassa asemassa. Myös nuorten hyvinvointiin liittyvät riskit ovat suurempia näillä alueilla. Palvelujen kehittämisessä ei tule unohtaa kaupungin reuna-alueita.

BLOGIT:

Voivatko perheet hyvin nettiportaalien avulla? Unohdetaanko isien vertaistuki?

Suomessa on useita nettiportaaleja, joiden tarkoitus on toimia perheiden tukena ja edistää perheiden hyvinvointia, esimerkkinä vaikkapa Perheaikaa.fi. Perheen tukemisessa nämä sivustot ajavat paikkansa varmasti, mutta jos ajatellaan miehen ja isän tarpeita, niin ne jäävät yleisellä tasolla aika vähälle käsittelylle. Ei ole montakaan sivustoa, joissa keskusteltaisiin miehen ja isän tarpeista, taikka tuntemuksista. Isien vertaistuki?

Valitettavan usein käy niin että keskitytään äitiin ja unohdetaan isä. Vaikka se isäkin voi olla päästään ihan pyörällä ja tarvitsisi tukea tai kuuntelijaa, olkapäätä. Entäs jos äiti onkin kykenemätön täysin huolehtimaan lapsestaan, on alkoholiongelmainen tai muuta sellaista, ja isä on se joka kantaa vastuun kaikesta? Tai äiti käy töissä heti syntymän jälkeen, ja isä jääkin pyörittämään kotia, ja hoitamaan lasta, "koti-isäksi". Aivan varmasti tällaisilla miehillä olisi paljon kysyttävää ja tuen tarvetta. Tai ikävin tilanne jos käy niin, että äiti menehtyy esimerkiksi onnettomuuden seurauksena, ja mies jää yksin pienen lapsen kanssa.

Mutta paljon hyvääkin on tapahtumassa isien tuen huomioimisessa, muun muassa "Isyyden Tueksi"-hanke on käynnissä. Hankkeen tarkoituksena on saattaa nykyaikai-

nen isyys kuulluksi, näkyväksi ja osallistuvaksi. Hanketoiminnoilla tuetaan isiä itseään, rakennetaan ja ylläpidetään heidän keskinäistä vertaistoimintaansa, luodaan ja ylläpidetään verkostoja isyyden tukemiseksi.

Toinen huomionarvoinen ja ajankohtainen hanke joka on meneillään, on "Isänä työelämässä". Hanke puuttuu moniin epäkohtiin, joita on nykypäivän Suomessa, liittyen juuri isän ja työelämän yhteensovittamiseen. Hankkeen tavoitteena on, että naisten ja miesten mahdollisuudet osallistua perhevastuuseen ja työelämään tasavertais-tuvat. Monikin isä haluaisi varmasti viettää aikaa kotona lasten parissa, työelämän siitä kärsimättä, koska isän rooli on tärkeä lapsen kehityksessä. Valitettavasti monillakaan työpaikoilla ei isän kotona oloa tueta, taikka kannusteta millään tavoin, vaan siinäkin on käytössä se vanhanaikainen oletusarvo että äiti on kotona lasten kanssa. Helposti isä voi saada työpaikalta jopa halveksuntaa, jos hän ilmaisee halunsa olla lasten parissa, asenteet kaipaisivat kokonaisuutosta. Työnantajien tiedottamisella ja tähän päivään saamisella olisi todella suuri merkitys perheiden hyvinvoinnille.

Ehkä tähän lopuksi voisi todeta, että lapsen ja äidin side on vahva, mutta isä ei ole sen vähäpätöisempi, myös lapsen ja isän side voi olla samanveroinen, juuri vaikka siinä tilanteessa jos isä on "koti-isänä". Olisi hyvä päästä jo eroon näistä vanhoista "Äiti ja lapsi" mielikuvista?

Sairaanhoidajaoppikselija Toni Pakarinen

Teksti julkaistiin SOHVI-hankkeen blogissa 28.3.2013.

VOIKO KAUPUNGISSA KOKEA YHTEISÖLLISYYTTÄ JA SAAKO PARASTA VERTAISTUKEA VERKOSSA?

SOHVI-hankkeessa on perattu asuinalueiden merkitystä joensuulaisten lapsiperheiden hyvinvoinnin kokemuksiin. Näyttää siltä, että sillä missä ja miten asut, on erottamaton yhteys kokemukseen hyvinvoinnista. Lapsiperheiden kannalta tärkeimpiä hyvän asuinpaikan ominaisuuksia vaikuttavat olevan rauhallisuus ja turvallisuus. Muut kriteerit voivat vaihdella hyvinkin paljon, perheestä riippuen.

Joensuuta pidetään yleisesti ottaen rauhallisena, turvallisenä, lapsiperheille sopivana kaupunkina, jossa on paljon harrastusmahdollisuuksia ja puhdas luonto lähellä. Tietyille kaupunginosille tai asuinalueille on kuitenkin kehittynyt levottoman paikan maine. Aiheesta käytyjen nettikeskustelujen mukaan näihin alueisiin liittyy paljon ennakkoluuloja, mutta netissä puhuu myös kokemuksen ääni: "Rauhattomuutta, päihteitä, rikollisuutta, ostarilla röökejä pummaavia kakaroita, levottomia lapsia levottomista perheistä .." Tämänkin voit siis nähdä, jos halki kaupunkimme kuljet, ilman että silmäs suljet.

Anonymiteetin varjolla netissä on mahdollisuus keskustella tunteita herättävistä tai hankalista asioista. Keskustelu voi myös kärjistyä ja nettiin kirjoitetaan kanssaihmisistä eettisesti arveluttavalla tavalla. Ennakkoluulot pääsevät kukoistukseensa. Yleinen käsitys keskustelupalstoilla oli se, että Joensuun tiettyjen asuinalueiden huono maine ja

levottomuus johtuvat kaupungin vuokra-asunnoista, joihin vieläpä ”sijoitetaan kaiken sorttista porukkaa”. Alueen koulunkin maine pilaantuu samasta syystä. Keskustelupalsta antaa tuomion: Ei lapsiperheelle sopiva alue.

SOHV:ssa tehtyjen haastattelujen mukaan kuitenkin näillä netin keskustelupalstoilla levottomiksi arvoitetuilla asuinalueilla asuu silti tyytyväisiäkin lapsiperheitä. Asumiskustannukset ovat pienet, palvelut lähellä, ja mikä parasta, ympärillä on muitakin lapsiperheitä, lapsille leikkikavereita ja vanhemmille vertaistukea.

Vertaistuki mainitaan usein SOHV:n tekemissä perheiden hyvinvointikokemusten kyselyissä. Vertaistukea kaivataan ja tarvitaan. Joskus tarve ja tarjonta kohtaavat. Vertaistukea löytyy naapurista, leikkipuistoista ja perheiden kohtaamispaikoista, kuten Perheentalolta ja Lähiötalolta. Joskus vertaistukea ei löydy, vaikka tarve olisi suuri. SOHV:n saamat tulokset kertovat, että vertaistukea vanhemmuuteen tarvittaisiin enemmän. Samaan aikaan on kuitenkin huomattu ilmiö, että perheille tarjottuihin ohjattuihin vertaistukiryhmiin ei saada riittävästi osallistujia, jotta ryhmän voisi aloittaa. Mistä ilmiö kertoo? Tuliko vertaistuestä jossain vaiheessa leima, joka varjostaa perhettä, vai alkaako sana olla jo loppuunkulutettu, mitätön?

Palvelujen kehittämisen kannalta on olennaista saada selville, mitä vanhemmat oikeasti haluavat, kun kertovat kaipaavansa vertaistukea. Missä se tapahtuisi? Sponsoraanisti ja joustavasti oman asuinalueen leikkipaikoilla ja perhekahviloissa, vai pienen rajatun porukan kanssa, oh-

jatusti? Vai onko nykypäivää se, että vertaistuki haetaan verkosta, josta saman mielisiä löytyy helposti ja jossa ei tarvitse sitoutua mihinkään.

Johtaako kehitys siihen, että osa vanhemmista valitsee kaipaamansa vertaisseuran anonyymisti ja siististi netissä? Kun taas rohkeammat kokevat aitoa yhteisöllisyyttä ja vertaistukea ihan livenä omilla kulmillaan. Siinä samassa voidaan vaihtaa lapsen pieniksi jääneet kumpparit naapurin antamiin suurempiin ja sovitaan lastenhoitoavusta. Ehkäpä anonyymien vanhempien nettimaailmassa verkottuminen ja päivittely ei tulevaisuudessa poista ostarilta niitä röökiä pummaavia kakaroita. Ehkä ongelmaan vastaus on se, jonka jotkut vanhemmista itse antavat; aito vanhempien välinen vertaistuki ja yhteisöllisyys, niin että vanhemmat saavat tukea toisiltaan, apukäsiä ja lisäsilmiä, yhteistä tekemistä, ja että kaikkien lasten ympärillä olisi myös muita välittäviä aikuisia, jotka ovat läsnä ja katsovat perään. Yhteisöllinen asuinalue koetaan lapsiperheille sopivaksi paikaksi kasvattaa lapsia.

SOHV:n tulosten mukaan lapsiperheille on erityisen tärkeää, että omalla asuinalueella olisi paikkoja, joissa omaehtoista vertaistukea ja verkostoitumista voi tapahtua. Lapsille leikkipuistoja, ilmaisia liikuntapaikkoja, perhekahviloita ja Rantakylän Lähiötalon kaltaisia, ihmisen kokoisia arjen hyvän olon lähteitä.

projektikoordinaattori Niina Pennanen

Teksti julkaistiin SOHVI-hankkeen blogissa 30.12. 2013

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Hyvinvoinnin alueellisen tiedontuotannon kehittäminen
» SOHVI-hanke 2012-2014